

maart-april 2016 / Jaargang 10, nr. 2

Ad Informatie

Magazine van | studievereniging Ad Informandum voor Strafrecht en Criminologie

Foto: Kadir van Lohuizen

Creativiteit bevrijdt!

Stichting Young in Prison

 Hertoghs | advocaten-
belastingkundigen

**DE ROOS
& PEN**

 DLA PIPER

**Artikel 3 EVRM:
Relativiteit en
Subjectiviteit**

**Elektronische controle
in Nederland:
interview met een ex-
gedetineerde**

**Castratie bij
zedendelinquenten**

Colofon

De Ad Informatie is het verenigingsblad van Ad Informandum, de Utrechtse studievereniging voor strafrecht en criminologie. De vereniging is verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtwetenschappen van de Universiteit Utrecht. Het blad verschijnt drie maal per jaar.

XXXe bestuur der Ad Informandum

Klaas Nijenhuis (Praeses)
 Julia Grubben (ab Actis)
 Jaap Westenburg (Fiscus)
 Samantha Bilgi (Commissaris Extern)
 Elisa van Anraad (Commissaris Intern)
 Layla Kramer (Commissaris Sociale Activiteiten)
 Thijs Wever (Commissaris Lustrum)

Contactgegevens

Ad Informandum
 Kamer 0.23
 Janskerkhof 2-3a
 3512 BK Utrecht

Bestuurskamer: 030-2538291
 Praeses: 06-81505757

www.adinformandum.nl
info@adinformandum.nl

Redactie

Julia Grubben
 (hoofdredactie en layout)
 Annejet van der Weerd
 Mel Bontje
 Floortje Geerdink
 Jorrit Sijl (niet op de foto)

v.l.n.r Floortje, Annejet, Mel, Julia

Met dank aan:

Bart Nooitgedagt
 Eric
 Judith Serrarens
 Noa Lodeizen

Aanvragen lidmaatschap

Ben je geïnteresseerd in het strafrecht en/of de criminologie en lijkt het je leuk om lid te worden van Ad Informandum? Registreer je dan via onze website: www.adinformandum.nl.

Het lidmaatschap bedraagt € 20,- per jaar. Lidmaatschap biedt toegang tot onze excursies, pleittrainingen, symposia, ledenborrels, kroegcolleges en de buitenlandreizen.

Inschrijvingsregeling activiteiten

Als lid van onze vereniging word je middels de nieuwsbrief, website en facebookpagina op de hoogte gehouden van de georganiseerde activiteiten. Aanmelden voor de activiteiten kan via onze website.

Opzeggen lidmaatschap

Het lidmaatschap kun je uitsluitend aan het einde van het studiejaar opzeggen, vóór het begin van het nieuwe studiejaar (1 september). Dit dient schriftelijk te geschieden (per brief of per email) en dit bericht dient ten minste de volgende gegevens te bevatten: naam, huidige adresgegevens en een nadrukkelijke wens tot opzegging lidmaatschap Ad Informandum. Vanaf het daaropvolgende studiejaar (i.c. 2016-2017) ben je dan geen lid meer.

Copyright

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan.

Van de redactie

Beste lezer,

Voor je ligt alweer de tweede editie van de Ad Informatie. De commissie, die nu een man sterker is, heeft hard gewerkt om het blad te vullen met artikelen over interessante, spraakmakende en opvallende onderwerpen.

In deze editie vind je onder andere een artikel over artikel 3 EVRM, het verbod op foltering, mensonterende of vernederende behandeling, dat het absolute karakter van deze bepaling in twijfel trekt. Daarnaast hebben wij twee artikelen over 'toezicht', zij het gericht op zeer verschillende gebieden: het eerste artikel gaat over het cameratoezicht in de openbare ruimte, het tweede artikel beschrijft de elektronische controle in Nederland bij gedetineerden. Voor dit laatste artikel hebben wij een heuse ervaringsdeskundige gesproken: Eric, die vier maanden onder elektronisch toezicht stond, heeft ons te woord gestaan. Andere onderwerpen die aangesneden worden zijn de castratie bij zedendelinquenten, de stichting Young in Prison, de geïntensiveerde aanpak van mensensmokkel en het concept 'ecocide'. Tot slot heeft onze columnist, Bart Nooitgedagt, een stuk geschreven over een eventuele veranderende populatie van de Terrorisme Afdelingen.

Genoeg geïntroduceerd nu, tijd om te lezen!

Namens de Ad Informatiecommissie,

Julia Grubben

h.t. hoofdredacteur Ad Informatie

h.t. ab Actis van Ad Informandum

Inhoudsopgave

- 5 Castratie bij zedendelinquenten
Hoe vrijwillig is deze behandeling?
- 7 Artikel 3 EVRM: Relativisme en Subjectiviteit
- 10 Creativiteit bevrijdt!
Young in Prison, een stichting opgericht door Noa Lodeizen om jongeren in de gevangenis te beschermen tegen zichzelf
- 13 Column Bart Nooitgedagt
Een veranderende populatie van de Terrorisme Afdelingen?
- 15 Kabinet intensiveert aanpak mensensmokkel
Een inventarisatie
- 17 Cameratoezicht
Inperken van privacy met reden?
- 20 De enkelband, een weg naar vrijheid?
Elektronische controle in Nederland
- 25 Ecocide
Een vijfde misdrijf in het internationale strafrecht?

Beste Lezer,

“Wacht maar, als die richtlijn er echt door is, dan ligt het werk voor het oprapen.” Een paar jaar geleden sprak ik een jurist die mij verzekerde dat het bestaan van de strafrechtadvocaat aanzienlijk zou veranderen wanneer verdachten het recht zouden krijgen tijdens het verhoor te worden bijgestaan door hun advocaat. Van die veelbelovende woorden is vooralsnog weinig terechtgekomen.

Vanaf 1 maart 2016 is het eindelijk zover, verdachten die door de politie worden verhoord hebben recht op een raadsman tijdens dat verhoor. Met de uitspraak van het EHRM in de zaak Salduz tegen Turkije en de daarop volgende jurisprudentie zou het een kwestie van tijd zijn tot ook verdachten in Nederland dit recht daadwerkelijk konden effectueren. Die kwestie van tijd duurde echter wel érg lang, vanaf Salduz in 2008 toonde de Hoge Raad zich in verschillende uitspraken meester in het afhouden van een actieve rol van de raadsman tijdens het verhoor. Ondanks de overduidelijke jurisprudentie van het EHRM meende de Hoge Raad namelijk dat zij bij het opstellen van een algemene regeling omtrent de verhoorbijstand, gelet op de beleidsmatige, organisatorische en financiële aspecten, haar bevoegdheid te buiten zou gaan. Het was aldus aan de wetgever om ervoor te zorgen dat de rechten van zijn burgers gewaarborgd zouden worden, een opgave waar de wetgever nou niet bepaald in uitblinkt.

Nadat het Europese Parlement eind 2013 de richtlijn raadsman en politieverhoor aannam, duurde het nog zeker tweeëneenhalf jaar voor Nederland tot implementatie van die richtlijn overging en nu het eindelijk zover is, blijken er heel wat haken en ogen aan te zitten. Die haken en ogen komen overigens niet uit de lucht vallen. Halverwege februari waarschuwde de Nederlandse Orde van Advocaten minister Van der Steur. Het ontwerpbesluit, aldus de Orde, geeft een te beperkte uitleg aan de Europese richtlijn en de vergoeding die tegenover het bijstaan van verdachten tijdens het verhoor staat, is te krap. Overleg tussen de verschillende partijen leverde echter weinig op en de praktijk wijst nu uit dat de minister beter had kunnen luisteren. Van een actieve participatie en daadwerkelijke deelname van advocaten aan het verhoor blijkt in de praktijk weinig sprake te zijn en de anderhalve tot drie punten die advocaten per verhoor krijgen staan niet in verhouding tot de werklust. Misschien nog zorgwekkender zijn de meldingen over verhoren waarin verdachten niet eens gewezen werden op hun recht op verhoorbijstand. Advocaten in het hele land gingen de afgelopen tijd in staking door geen gehoor te geven aan oproepen voor verhoorbijstand en de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten en Jonge Strafrechtadvocaten spande een kortgeding aan tegen de staat.

Dat het in de cruciale fase van het verhoor essentieel is dat verdachten op een effectieve en adequate wijze worden bijgestaan door een raadsman die de situatie kan overzien en die waakt over het waarborgen van hun rechten, zal ook de minister beamen. Waarom dan toch weer een lege huls in het toch al steeds verder uitgekleden (rechts)arsenaal van voorzieningen en middelen? En als het er in Nederland na jaren van voorbereiding al zo slecht voorstaat, hoe zit het anno 2016 dan in Turkije, waar het met het proces tegen de vermeende PKK demonstrant Salduz allemaal begon? De omstandigheden onder een regime dat oppositie en journalisten de mond snoert en waar zelfs peuters tijdens massaprocessen niet veilig zijn, lijken de zorgen omtrent de situatie in Nederland behoorlijk te relativeren. Je mag tegenwoordig in Turkije überhaupt blij zijn als je geen verdachte bent.

Ad Informandum vertrekt één mei naar Istanboel voor een interessante tweede studiereis waarin aan deze en vele andere thema's aandacht zal worden besteed. Helaas zit de aanmelding voor die reis al vol, maar niet getreurd. Aankomende maanden staat ons programma bol van interessante activiteiten, lezingen en natuurlijk ons tweede symposium over de Mocro Maffia. En als u dit leest wachten er tal van interessante artikelen die onze redactie voor u schreef in alweer de tweede editie van de Ad Informatie. Of het wat betreft de bijstand bij het verhoor in Nederland beter wordt, zullen we moeten afwachten. Op 17 maart behandelt de rechter het kortgeding van de NVSA en NVJSA. Tot die tijd biedt ons blad u hopelijk troost.

Ave

Klaas Nijenhuis

Castratie bij zedendelinquenten

Hoe vrijwillig is deze behandeling?

Still uit de documentaire van Salgado

September vorig jaar werd er op de website van De Correspondent een korte documentaire van de Braziliaanse filmmaker Elizabeth Saldago geplaatst. Haar man, die van Tsjechische afkomst is, vertelde haar dat het in Tsjechië gebruikelijk is dat mannelijke zedendelinquenten, als vorm van behandeling, castratie ondergaan. Dit gegeven shockeerde haar dusdanig dat ze besloot op onderzoek uit te gaan. In de zestien-minuten-durende documentaire, die de uitkomst is van dit onderzoek, spreekt ze met artsen, critici en mensen die de behandeling hebben ondergaan.¹ Ongeveer rond dezelfde tijd boden het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Veiligheid en Justitie het onderzoeksrapport 'Therapeutische castratie van zedendelinquenten tussen 1920-1970 onderzocht' aan de Tweede Kamer aan. In deze periode was het castreren van zedendelinquenten in Nederland een "geaccepteerde, zij het ingrijpende" therapie. Na 1968 zijn er in Nederland geen chirurgische castraties meer uitgevoerd, maar sindsdien wordt er nog wel gebruik gemaakt van de zogenaamde chemische castratie, dit is in theorie op vrijwillige basis.

Door: Julia Grubben

Ik herkende de geschokte reactie van Salgado en tegelijkertijd realiseerde ik mij dat mijn afkeer voortkwam uit niet veel meer dan een onderbuikgevoel. John McMillan, hoogleraar in de bio-ethiek aan de universiteit van Otago (Nieuw-Zeeland), schetst de Europese context die Salgado's eerste reactie van afkeer op de castratie van zedendelinquenten kan verklaren. **"Het herinnert Europeanen aan historische gebeurtenissen die niet herhaald mogen worden"**, schrijft McMillan waarbij hij refereert aan de castratie van zedendelinquenten in Nazi-Duitsland en de experimenten van het naziregime omtrent genetische theorieën waarbij honderdduizenden mensen die als zwakzinnig bestempeld waren, werden gesteriliseerd. Daarnaast benoemt hij, als *"fairly recent history"*, dat psychiatrie ten tijde van de Sovjet-Unie gebruikt werd om sociale controle te bewerkstelligen en de reikwijdte van het totalitaire regime uit te breiden.²

Los van deze historische context, die wellicht het onderbuikgevoel verklaart, zijn er bezwaren aan te dragen tegen het castreren van zedendelinquenten. In Europa wordt deze behandeling op verschillende manieren ingezet. Allereerst is er de keuze tussen chemische of chirurgische castratie en daarnaast is er de vraag of dit verplicht is of op vrijwillige basis gebeurt. Er zijn in Europa geen landen die bepaalde zedenmisdrijven bestraffen met verplichte chirurgische castratie, verplichte chemische castratie wordt daarentegen in bepaalde landen wel opgelegd (Polen, Estland, Macedonië). Naast deze verplichte behandeling, zijn er verscheidene Europese landen die castratie op vrijwillige basis als therapie aanbieden, zowel chirurgisch (Tsjechië, Duitsland) als chemisch (o.a. Nederland, België, Frankrijk, Zweden en Denemarken). Het is deze laatste categorie - de vrijwillige castratie van zedendelinquenten - waar ik in dit artikel nader op in wil gaan.

In het algemeen kan gezegd worden dat (chemische) castratie een vorm is van medicalisering van crimineel gedrag. De medicalisering van crimineel gedrag is een tendens die sinds de jaren '70 in opkomst is. Enerzijds opent het mogelijkheden voor behandelingen die bij kunnen dragen aan een verbeterde kwaliteit van leven van de betrokkenen, anderzijds biedt het een legitimering voor het verregaand ingrijpen in het leven van mensen. Toegespitst op het toedienen van libidoremmers bij zedendelinquenten, kan een vergelijkbare afweging worden gemaakt. De vraag is dan of de voordelen (de patiënt die wellicht een 'normaler' leven leidt en zijn recidivekans verlaagt) opwegen tegen de nadelen (de forse lichamelijke bijwerkingen en de morele kritiek op de vrijwilligheid van de keuze).³ Castratie, chemisch of chirurgisch, leidt tot een remming respectievelijk drastische afname van de aanmaak van het hormoon testosteron. Dit heeft ingrijpende lichamelijke gevolgen: het libido en de agressie van de man neemt af, net als zijn lichaamsbehaaring en vaak tevens zijn vermogen een erectie te krijgen. Op lange termijn wordt de aanmaak van bloedcellen verstoord - wat kan leiden tot bloedarmoede -, krijgen veel mannen last van osteoporose of suikerziekte en ontwikkelen mannen een vrouwelijker vetverdeling: meer vet op de heupen in plaats van op de buik en tevens (lichte) borstontwikkeling.⁴

Duidelijk mag zijn dat sommigen van deze lichamelijke effecten zéér ongewenst zijn. Andere effecten, het dalen van het libido en de agressie van de man, zijn juist het doel van de behandeling. Maar is deze behandeling wel zo effectief? Rik

van Lunsen, arts-seksuoloog, zegt hierover dat zeker niet alle zedendelinquenten handelen vanuit seksuele prikkels en dat sommigen van hen simpelweg ‘psychopaten’ zijn die handelen vanuit een ‘machtsmotief’. Van Lunsen plaatst hiermee een belangrijke kanttekening bij de castratie als gangbare behandeling van zedendelinquenten. Personen die niet handelen vanuit seksuele prikkels, maar vanuit een machtsmotief, zullen niet gebaat zijn bij een behandeling die de seksuele prikkels afremt.⁵

Natuurlijk zijn er ook zedendelinquenten bij wie deviante seksuele gevoelens, ofwel parafilieën, wel ten grondslag liggen aan hun handelen. Afgelopen jaren zijn hier wereldwijd tientallen onderzoeken naar gedaan, met zeer veel verschillende test- en controlegroepen en helaas ook zeer verschillende uitkomsten. Hoewel er geen onderzoek is dat de exacte cijfers over de effectiviteit van castratie kan geven, kan over het algemeen wel gezegd worden dat het een behandeling is die bij kan dragen aan het verlagen van de recidivekans van de zedendelinquent. Bovendien zijn medische, testosteronverlagende behandelingen in combinatie met psycho-sociale interventies effectiever dan deze psycho-sociale interventies alleen.⁶ Een belangrijke kanttekening die bij deze uitkomst geplaatst moet worden, is dat er een onderscheid te maken is tussen delinquenten die zelf voor de behandeling hebben gekozen en delinquenten bij wie dat niet het geval is. Dit onderscheid komt niet altijd terug in studies naar de effectiviteit van de behandeling, terwijl dit wel van doorslaggevend belang kan zijn: de eerstgenoemde groep staat open voor behandeling en genezing en heeft daardoor wellicht al een lagere recidive-kans.

Los van de lichamelijke gevolgen en de mogelijke effectiviteit, blijven er ethische bezwaren kleven aan de castratie van zedendelinquenten. In 2014 bracht *The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (hierna: CPT) een rapport uit over de vrijwillige chirurgische castratie van zedendelinquenten in Duitsland. De CPT stipt in haar rapport een aantal fundamentele bezwaren aan, waaronder de onomkeerbare aard van chirurgische castratie en de psychische en sociale gevolgen ervan. Daarnaast geeft de CPT aan dat het discutabel is of de delinquent, die in theorie een vrijwillige castratie ondergaat, daadwerkelijk een vrije keuze heeft en hierover voldoende geïnformeerd is.⁷ Dit laatste bezwaar kan als kritiek aangemerkt worden op de manier waarop de behandeling aangeboden wordt, los van het feit hoe deze uitgevoerd zal worden. De vrijwilligheid van de keuze is dus een vraag die eveneens speelt bij de vrijwillige chemische castratie.

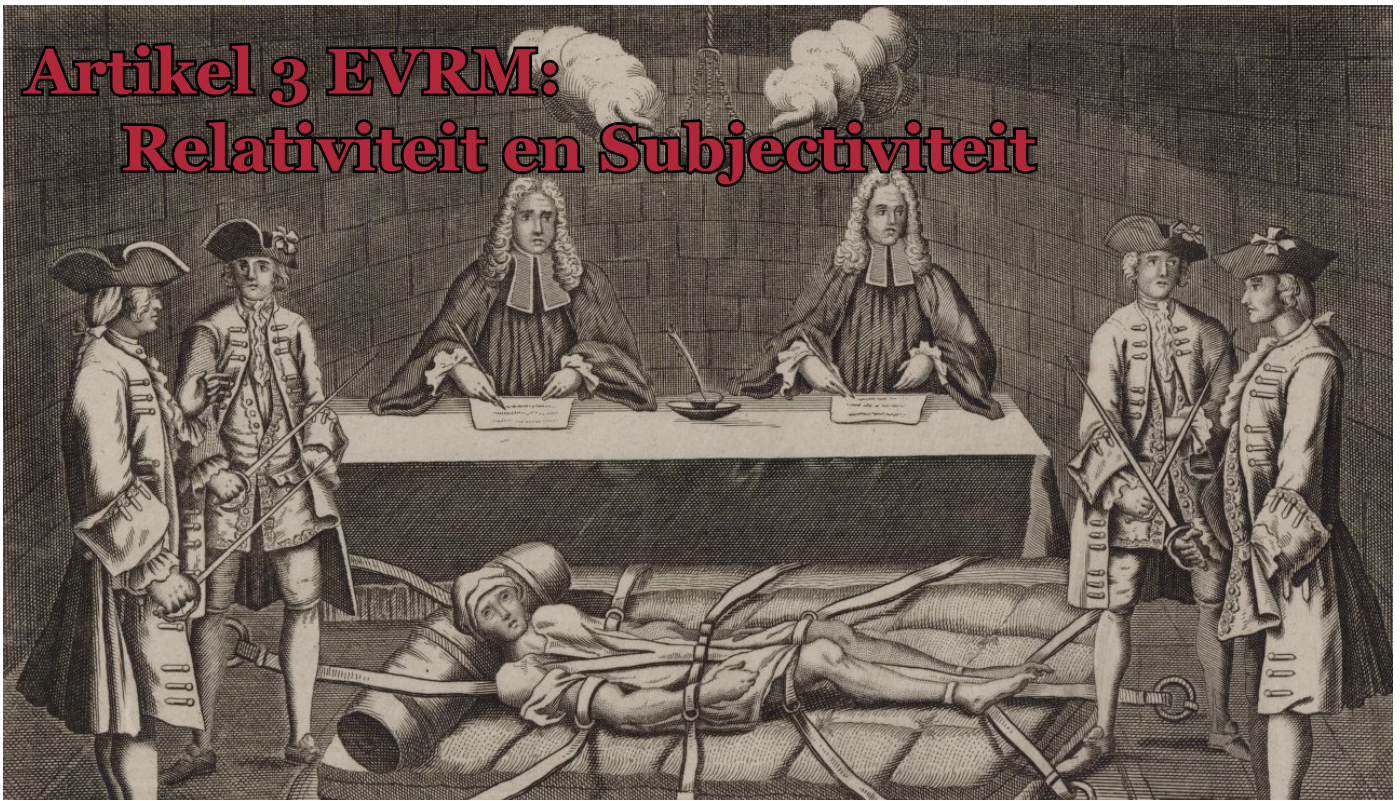
Feit is namelijk dat in veel gevallen de ‘vrijwillige’ castratie een voorwaarde is voor bijvoorbeeld het gaan met verlof. Ook in Nederland is dit het geval. Rotterdamse hoogleraar Hjalmar van Marle zegt hierover: “Libidoremmers worden niet meer alleen voorgeschreven vanwege medische redenen, maar voornamelijk om de maatschappij te beschermen. Tbs-klinieken schrijven hun patiënten de medicijnen voor omdat anders het verlofaanvraag vanuit Den Haag afgekeurd wordt”.⁸ In dit soort gevallen moeten er kanttekeningen geplaatst worden bij de vrijwilligheid van het besluit van de delinquent om over te gaan tot een behandeling met libidoremmers. McMillan beschrijft de chemische castratie in ruil voor een grotere kans op verlof als een *coercive offer*. Volgens McMillan zit het kwade van een dergelijk aanbod in twee aspecten. Allereerst wordt het, zoals eerder gezegd, gebracht als een aanbod: als je meewerkt aan deze behandeling, vergroot dat je kans op verlof. Dit lijkt onschuldig, het is immers geen bedreiging en degene die voor de keuze gesteld wordt kan vrij kiezen. Het lijkt alsof degene die het aanbod maakt geen blaam treft, deze persoon is niet verantwoordelijk voor de slechte situatie die voor de delinquent in het vooruitzicht ligt (geen verlof) en evenmin is de aanbieder verplicht deze situatie te voorkomen. De kritiek van McMillan ziet echter niet inhoudelijk op het gevolg van het weigeren van de behandeling (het uitblijven van verlof), maar op het gebruiken van deze situatie om de delinquent in een bepaalde richting te sturen. Een tweede punt van McMillan is dat een delinquent, evenzeer als ieder ander, moreel respect verdient. Volgens McMillan wordt de delinquent dit respect wordt ontnomen wanneer je hem willens en wetens voor een keuze stelt die gebruikt maakt van zijn kwetsbare positie.⁹

Al met al kan er gezegd worden dat er zwaarwegende ethische bezwaren kleven aan de chemische castratie van zedendelinquenten en dat het tevens verstrekken van lichamelijke gevolgen heeft voor de behandelde. Of dit opweegt tegen het feit dat de behandeling het libido van de delinquent verlaagt, waardoor diens recidive-kans in sommige gevallen mogelijk verlaagt, is een afweging die ieder voor zich kan maken. Hoewel er in de samenleving veel geluiden van kritiek klinken tegen castratie als behandeling van zedendelinquenten, lijken Europese overheden de stap naar de afschaffing van deze behandeling nog niet te willen zetten.

Noten

- 1) Czech Castration, Elizabeth Salgado, 2012, De Correspondent (12 september 2015).
- 2) McMillan, ‘The kindest cut? Surgical castration, sex offenders and coercive offers’, 11 mei 2013.
- 3) Schermer, ‘Medicalisering van crimineel gedrag, vloek of zegen?’. *Filosofie & praktijk*, jaargang 35, nr.3 (2014).
- 4) Becker, ‘Veel medisch leed na castratie’, *Trouw* 20 maart 2012.
- 5) Woerd, op de, ‘Chemische castratie als straf’, *Trouw* 16 november 2013.
McMillan, ‘The kindest cut? Surgical castration, sex offenders and coercive offers’, 11 mei 2013.
- 6) *The Royal Australian and New Zealand College of Psychiatrists*, ‘Submission to NSW Joint Select Committee on Sentencing of Child Sexual Assault Offenders’, 28 februari 2014.
- 7) *The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, ‘Report to the German Government’, Strasbourg: 24 juli 2014.
- 8) Elsevier: ‘Vekrachers worden vaker chemisch gecastreerd’, 19 november 2009.
- 9) McMillan, ‘The kindest cut? Surgical castration, sex offenders and coercive offers’, 11 mei 2013.

Artikel 3 EVRM: Relativiteit en Subjectiviteit

Artikel 3 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) bepaalt dat niemand mag worden onderworpen aan foltering of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.¹ In het *Gäfgen*-arrest herhaalde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) de vaak gehoorde woorden: “*Article 3 of the Convention enshrines one of the most fundamental values of democratic societies*”.² Uit artikel 15 EVRM volgt dat in tijd van oorlog of in geval van enig andere noodtoestand — zelfs in de strijd tegen het terrorisme — niet van artikel 3 EVRM mag worden afgeweken.³ Aangenomen moet worden dat het verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandelingen absoluut en non-derogeerbaar is. Echter, er bestaat geen vastomlijnde definitie voor datgene wat aangeduid moet worden als foltering of een onmenselijke of vernederende behandeling.⁴ Wil een bepaalde behandeling onder foltering in de zin van artikel 3 EVRM worden geschaard, dan moet er sprake zijn van “*a treatment causing very serious and cruel suffering*”.⁵ In het *Soering*-arrest oordeelde het EHRM: “*What amounts to ‘inhuman or degrading treatment or punishment’ depends on all the circumstances of the case*”.⁶ Het is dus niet zonder meer duidelijk wanneer iets als foltering of als een onmenselijke of vernederende behandeling moet worden gezien. Men kan zich afvragen hoe absoluut artikel 3 EVRM werkelijk is, nu over het toepassingsbereik van de bepaling discussie mogelijk is.

Door: Mel Bontje

In zijn artikel *Are there any absolute rights?* geeft Alan Gewirth aan wanneer een recht absoluut te noemen is: “*A right is absolute when it cannot be overridden in any circumstances, so that it can never be justifiably infringed and it must be fulfilled without any exceptions*”.⁷ Volgens Natasa Mavronicola is er weinig discussie over wat men moet verstaan onder absoluut recht: “*absoluteness entails that nothing can override the right insofar as it applies in a given situation*”.⁸ Een recht is ‘overridden’ als er rechtmatig inbreuk wordt gemaakt op het recht.⁹ Als een recht als ‘absoluut’ wil kunnen worden aangeduid, dan betekent dit, volgens Alan Gewirth, dat er nooit sprake kan zijn van een situatie waar gesproken kan worden van een rechtmatige inbreuk op het recht. Kortom, het moet zo zijn dat er nooit sprake kan zijn van een rechtmatige beperking van het recht, wil deze de titel ‘absoluut’ kunnen dragen. Voor artikel 3 EVRM betekent dit dat de in de bepaling gegarandeerde rechten enkel als absoluut kunnen worden aangeduid, als in geen enkele situatie een uitzondering gemaakt kan worden op datgene wat door artikel 3 EVRM wordt gegarandeerd.

Tijdens de *travaux préparatoires* van het EVRM in 1949 werd er door een vertegenwoordiger van het Verenigd Koninkrijk gesteld: “*The Consultative Assembly takes this opportunity of declaring that all forms of physical torture... are inconsistent with civilized society, are offences against heaven and humanity and must be prohibited. It declares that this prohibition must be absolute and that torture cannot be permitted for any purpose whatsoever, neither for extracting evidence, for saving life nor even for the safety of the State. It believes that it would be better even for society to perish than for it to permit this relic of barbarism to remain*”.¹⁰ Deze gedachte vindt men terug in artikel 15 EVRM. Deze bepaling stelt dat zelfs in tijd van oorlog of in geval van enig andere algemene noodtoestand die het bestaan van het land bedreigt, geen afwijking van artikel 3 EVRM is toegestaan. Naar de woorden van het EHRM: “*Even in the most difficult circumstances, such as the fight against terrorism and organised crime, the Convention prohibits in absolute terms torture and inhuman or degrading treatment or punishment, irrespective of the conduct of the person concerned*”.¹¹ Het voorgaande lijkt aan te geven dat artikel 3 EVRM gezien kan worden als een absoluut recht als gedefinieerd door Alan Gewirth. Een rechtmatige inbreuk op artikel 3 EVRM lijkt onder geen enkele omstandigheid mogelijk.

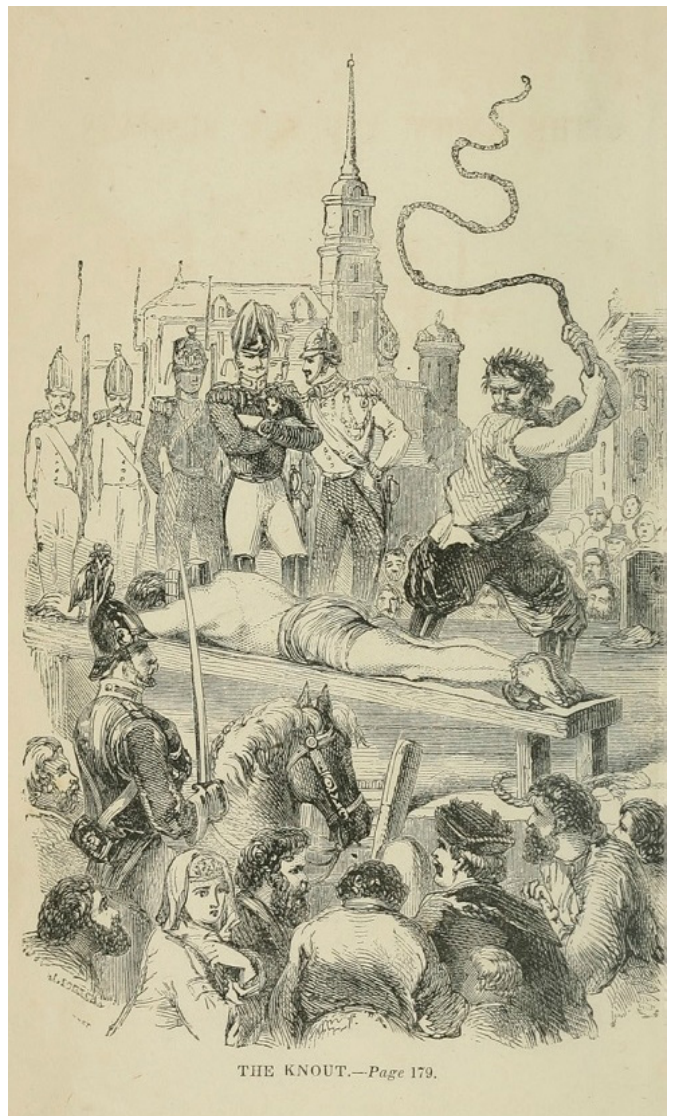
Artikel 3 EVRM houdt het absolute verbod in van foltering of een onmenselijke of vernederende behandeling. Echter, duidelijke definities van de verboden zijn niet gegeven. Het verschil tussen de drie vormen van behandeling is de mate van ernst. Foltering is ernstiger dan een onmenselijke behandeling en een onmenselijke behandeling is ernstiger dan een vernederende behandeling.¹² Bedacht moet worden dat niet enkel op grond van de ernst van de behandeling bepaald kan worden wat als foltering of als een onmenselijke of vernederende behandeling bestempeld moet worden.¹³ Alle omstandigheden zullen moeten worden meegenomen, zoals: “*The duration of the treatment, its physical and mental effects and in some circumstances the sex, age and state of health of the victim*”.¹⁴ In het bijzonder moet acht worden geslagen op “*the nature and context of the punishment itself and the manner and method of its execution*”.¹⁵ De *leading cases* die aangeven wat als foltering of als een onmenselijke of vernederende behandeling moet worden gezien zijn *The Greek Case*¹⁶ en *Ireland v UK*^{17, 18}.

In de zaak van *Ireland v UK* was er sprake van een situatie waar enkele vermeende leden van de IRA waren gearresteerd. Ten tijde van het arrest werden er tegen de gearresteerde personen maatregelen genomen. De gearresteerde personen moesten voor een langere periode geforceerd tegen een muur staan, werden geblinddoekt, werden in een ruimte met een aanhoudend hard geluid geplaatst en werden slaap en eten en drinken onthouden. Het EHRM oordeelde dat er sprake was van een onmenselijke en vernederende behandeling. In *the Greek Case* oordeelde de voormalige Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (hierna: de Commissie) dat er sprake was van foltering. Het folteren bestond uit *the beating of all parts of the body*. Dit bestond onder andere uit het toedienen van elektrische schokken, het gebruikmaken van handklemmen en het uittrekken van hoofdhaar en schaamhaar.¹⁹

In de zaak van *Ireland v UK* bepaalde het EHRM: “*it it was the intention that the Convention, with its distinction between “torture” and “inhuman or degrading treatment”, should by the first of these terms attach a special stigma to deliberate inhuman treatment causing very serious and cruel suffering*”.²⁰ In *The Greek Case* oordeelde de Commissie: “*All torture must be inhuman and degrading treatment, and inhuman treatment also degrading. The notion of inhuman treatment covers at least such treatment as deliberately causes severe suffering, mental or physical, which in the particular situation, is unjustifiable. Treatment or punishment of an individual may be said to be degrading if it grossly humiliates him before others or drives him to act against his will or conscience*”.²¹

Wil een bepaalde behandeling vallen binnen de reikwijdte van artikel 3 EVRM, dan moet er op zijn minst sprake zijn van een vernederende behandeling. Of hier sprake van is, zal, zoals eerder aangegeven, bepaald moeten worden aan de hand van alle omstandigheden van het geval. Wil er sprake zijn van een vernederende behandeling in de zin van artikel 3 EVRM, dan moet de behandeling “*a minimum level of severity*” bereiken.²² Het algemene doel van het verbod op vernederende behandelingen is volgens het EHRM het beschermen van de menselijke waardigheid.²³ In de zaak van *Campbell and Cosans v UK* oordeelde het EHRM: “*the ‘treatment’ itself will not be ‘degrading’ unless the person has undergone – either in the eyes of others or in his own eyes – humiliation or debasement attaining a minimum level of severity*”.²⁴ Hieruit volgt dat de subjectieve ervaring van het slachtoffer meegenomen moet worden ter bepaling of een bepaalde behandeling als vernederend kan worden gezien. Daarnaast volgt uit de jurisprudentie van het EHRM dat de afwezigheid van een intentie tot vernedering niet kan maken dat een behandeling niet meer als vernederend kan worden bestempeld.²⁵

Bij de beoordeling of een bepaalde behandeling is aan te duiden als een verboden behandeling in de zin van artikel 3 EVRM, zal er altijd sprake zijn van de aanwezigheid van relativisme.²⁶ Uit de jurisprudentie van het EHRM volgt dat “*certain acts which were classified in the past as ‘inhuman and degrading treatment’ as opposed to ‘torture’ could be classified differently in the future*”.²⁷ Dit heeft te maken met het gegeven dat het EVRM gezien moet worden als een *living instrument*. Zoals eerder aangegeven moet een behandeling, wil deze binnen de reikwijdte van artikel 3 EVRM te plaatsen zijn, minimaal als vernederend kunnen worden bestempeld. Nu bij het bepalen of een behandeling als vernederend moet worden gezien rekening moet worden gehouden met alle om-

standigheden van het geval, is het onduidelijk welke behandelingen binnen de reikwijdte vallen van artikel 3 EVRM; er is altijd sprake van een zekere subjectiviteit.²⁸ In hun artikel *Does Article 3 of the ECHR Enshrine Absolute Rights?* maken Michael K. Addo en Nicholas Grief dit duidelijk door de separate opinion van Judge Fitzmaurice in zaak *Ireland v UK* aan te halen. Fitzmaurice stelt: “*where exactly (is) the degradation ... In being deprived of sleep and nourishment for limited periods, in being placed for a time in a room where a continuous noise is going on, or even in being hooded – (after all. It has never been suggested that a man is degraded by being blindfolded before being executed although, admittedly, this is supposed to be for his benefit)*”.²⁹ De aanwezigheid van subjectiviteit bij het bepalen of een behandeling als vernederend moet worden gezien, ziet men ook terug in de zaak van *Bouyid v Belgium*. In de zaak heeft Bouyid (een minderjarige) op het politiebureau van Saint-Josse-ten-Noode, tijdens een ondervraging, een enkele klap in het gezicht gekregen van een politieagent. In hun *dissenting opinion* stellen judges De Gaetano, Lemmens and Mahoney: “*there are exceptions, that is to say instances of interference with human dignity that nevertheless do not breach Article 3*”.³⁰ Van een dergelijke *exception* was volgens de *dissenting judges* sprake: “*Although the treatment complained of was unacceptable, we are unable to find that it attained the minimum level of severity to be classified as “degrading treatment” within the meaning of Article 3 of the Convention*”.³¹

Waren de *dissenting judges* gevolgd, dan zou, zoals gesteld door Smet in zijn annotatie, het onaanvaardbare signaal vanuit Straatsburg worden gegeven dat politieagenten vrij zijn verdachten en andere personen onder hun controle eenmalig een klap te verkopen, zonder hierbij het EVRM te schenden.³² Gelukkig is dit niet gebeurd. Wel is nog eens duidelijk geworden dat de meningen verdeeld kunnen zijn bij het bepalen of een bepaalde behandeling, in een concrete casus, voldoende *severe* is zodat deze binnen de reikwijdte van artikel 3 EVRM valt. Hoewel artikel 3 EVRM als een absoluut recht moet worden gezien, wordt het artikel geplaagd door relativisme en subjectiviteit.

Noten

- 1) Waar hier over onmenselijke of vernederende behandelingen wordt gesproken, wordt tevens gesproken over onmenselijke of vernederende bestraffingen.
- 2) EHRM 1-06-2010, NJ 2010/628 m.nt. Y. Buruma (Gäfgen t. Duitsland), r.o. 87 en A. Reidy, *The Prohibition of Torture: A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg: Council of Europe 2002, p. 8.
- 3) EHRM 17-07-1989, Series A, no 161; Application no 14038/88 (Soering t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 88 en EHRM 11-07-2006, NJ 2007, 226, m.nt. T.M. Schalken (Jalloh t. Duitsland), zie noot.
- 4) M. Sepúlveda, T. van Banning, G. Gudmundsdóttir, C. Chamoun & W. van Genugten, *Human Rights Reference Handbook*, Reykjavik: The Icelandic Human Rights Centre 2010, p. 211.
- 5) EHRM 1-06-2010, NJ 2010/628 m.nt. Y. Buruma (Gäfgen t. Duitsland), r.o. 90 en EHRM 18-01-1978, Series A no. 25 (Ierland t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 167.
- 6) EHRM 17-07-1989, Series A, no 161; Application no 14038/88 (Soering t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 89.
- 7) A. Gewirth, ‘Are There Any Absolute Rights?’, *The Philosophical Quarterly* (1950-) 31.122 (1981), p. 2.
- 8) N. Mavronicola, ‘What is an ‘absolute right’? Deciphering Absoluteness in the Context of Article 3 of the European Convention on Human Rights’, *Human Rights Law Review* 12:4(2012), p. 731.
- 9) A. Gewirth, ‘Are There Any Absolute Rights?’, *The Philosophical Quarterly* (1950-) 31.122 (1981), p. 2.
- 10) J. Waldron, ‘Torture and Positive Law: Jurisprudence for the Whitehouse’, *Columbia Law Review* Vol. 105, no. 6 (Oct., 2005), p. 1710.
- 11) EHRM 28-07-2015, EHRC 2015 afl. 12 m.nt. S. Smet, (Bouyid t. België), r.o. 81.
- 12) I. Cameraon, *An Introduction to the European Convention on Human Rights*, Uppsala: Iustus Förlag 2011, p. 81.
- 13) Association for the prevention of torture, *Torture in International Law: a guide to jurisprudence*, Genève: APT 2008, pp. 58-59.
- 14) EHRM 18-01-1978, Series A no. 25 (Ierland t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 162.
- 15) EHRM 25-04-1978, Series A no. 31 (Tyrer t. Verenigd Koninkrijk).
- 16) ECieRM 18 november 1969, nrs. 3321-3323/67 en 3344/67 (Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands/Greece), Yearbook ECHR 1969 (The Greek Case).
- 17) EHRM 18-01-1978, Series A no. 25 (Ierland t. Verenigd Koninkrijk).
- 18) Association for the prevention of torture, *Torture in International Law: a guide to jurisprudence*, Genève: APT 2008, p. 56.
- 19) K. Dörmann, *Elements of War Crimes under the Roman Statute of the International Criminal Court*, Cambridge: Cambridge University Press 2003, p. 67.
- 20) EHRM 18-01-1978, Series A no. 25 (Ierland t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 167.
- 21) ECieRM 18-11-1969, appl.nos. 3321-3323/67 en 3344/67 (Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands/Greece), Yearbook ECHR 1969 (The Greek Case).
- 22) EHRM 18-01-1978, Series A no. 25 (Ierland t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 162.
- 23) EHRM 28-07-2015, EHRC 2015 afl. 12 m.nt. S. Smet, (Bouyid t. België), r.o. 90 en Association for the prevention of torture, *Torture in International Law: a guide to jurisprudence*, Genève: APT 2008, p. 62.
- 24) EHRM 25-02-1982, Series A no 48 (Campbell and Cosans t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 28.
- 25) Association for the prevention of torture, *Torture in International Law: a guide to jurisprudence*, Genève: APT 2008, p. 62.
- 26) D. Feldman, *Civil Liberties and Human Rights in England and Wales*, Oxford: Oxford University Press 2002, p. 242.
- 27) EHRM 28-07-1999, no 25803/94 [1999] ECHR 66 (Semouni t. Frankrijk), r.o. 101.
- 28) M. K. Addo and N. Grief, ‘Does article 3 of the ECHR Enshrine Absolute Rights?’, *European Journal of International Law* 9 (1998), p. 518.
- 29) idem.
- 30) EHRM 28-07-2015, EHRC 2015 afl. 12 m.nt. S. Smet, (Bouyid t. België), dissenting opinion par. 5.
- 31) EHRM 28-07-2015, EHRC 2015 afl. 12 m.nt. S. Smet, (Bouyid t. België), dissenting opinion par. 6.
- 32) EHRM 28-07-2015, EHRC 2015 afl. 12 m.nt. S. Smet, (Bouyid t. België), zie noot.

"Tijdens een bezoek aan Zuid-Afrika kwam ik in aanraking met jongeren in de Pollsmoor gevangenis in Kaapstad en werd geraakt door de slechte omstandigheden waarin deze kinderen opgroeien. Ik verbaasde me over het feit dat het idee bestaat dat er iets opgelost wordt door kinderen in zulke mensonterende omstandigheden op te sluiten. En dat ervan uitgegaan wordt dat kinderen hierdoor positief zullen veranderen. Ik kwam tot het pijnlijke inzicht dat er totaal geen visie leek te zijn op re-integratie, en dat de jongeren vaak criminelere gevangenis verlieten, dan dat ze er in kwamen." Het citaat is afkomstig van Noa Lodeizen, de directeur van de stichting Young in Prison (hierna: YiP).

Door: Floortje Geerdink

Naar aanleiding van bovenstaande ervaring is zij zich vanuit Nederland gaan inzetten voor gevangen kinderen in met name ontwikkelingslanden. Zij heeft deze internationale NGO opgericht in februari 2002. Hierna is zij gestart met het eerste project in Zuid-Afrika. Voorts zijn activiteiten gestart in Colombia, Malawi en Kenia. YiP International werkt samen met lokale organisaties om dergelijke programma's in elk land te kunnen uitvoeren. Samen vormen deze organisaties een netwerk waarbinnen kennisuitwisseling plaatsvindt. De stichting organiseert de fondsenwerving voor alle projecten van YiP International en is gevestigd in Nederland. YiP zet zich in voor kinderen en jongeren die in conflict komen met de wet, zij helpt jonge mensen om de negatieve spiraal van criminaliteit en gevangenschap in hun persoonlijke leven te doorbreken. Zij streeft ernaar de levensomstandigheden van jeugdige delinquenten te verbeteren in de landen waar zij actief is. YiP biedt sociale, emotionele en educatieve steun aan jeugdige gedetineerden in gevangenissen in landen waar deze steun te wensen overlaait. Overigens maakt YiP geen onderscheid in de aanleiding tot gevangenneming en vindt dat iedereen recht heeft op levensomstandigheden die toereikend zijn voor een goede lichamelijke, geestelijke en sociale ontwikkeling, ongeacht leeftijd, ras, culturele achtergrond, en politieke en religieuze overtuiging. Door middel van verschillende creatieve, sportieve en persoonlijke programma's helpt zij kinderen om zich positief te ontwikkelen. De organisatie huldigt het standpunt dat creativiteit een essentiële factor betreft voor dergelijke jongeren om het criminele pad achter zich te laten. Deze creatieve projecten, die sindsdien door YiP ontwikkeld zijn, zijn gericht op zelfontplooiing en samenwerking. Het betreffen praktische vaardigheden die van waarde zijn voor het (kunnen) leven in vrijheid. Doordat kinderen zelf iets creëren, ontwikkelen ze de mogelijkheid om hun eigen toekomst vorm te geven. Deze processen gebeuren in de gevangenschap zelf, maar zijn mede gericht op re-integratie in de maatschappij.

Omdat ik graag nog iets meer wilde weten over dit ontzettend innoverende project, heb ik contact opgenomen met Noa Lodeizen. De vriendelijkheid en het enthousiasme straalden er direct vanaf, natuurlijk mocht ik haar interviewen! Vol met vragen en nieuwsgierigheid ben ik het gesprek aangegaan.

Noa Lodeizen

Naar aanleiding van die ervaring in de Pollsmoor gevangenis in Kaapstad heb je deze stichting opgericht, hoe waren de omstandigheden daar?

De omstandigheden waren heel heftig. In mijn herinnering waren het voornamelijk grote cellen waar jongeren 23 uur per dag met wel 80-100 anderen op elkaar zaten. Het waren ontzettend jonge mensen en de omgeving was echt te smerig voor woorden: de plas- en zweetgeur overheersten. Daarnaast waren er heel veel ziektes bij de jongeren, met name huidziektes. Tot overmaat van ramp waren er niet genoeg bedden; de kinderen moesten de bedden delen. Het waren geloof ik kinderen vanaf 13 jaar, maar heel veel zagen er jonger uit dan dat ze daadwerkelijk waren. Ze zijn zo ondervoed geweest dat er als het ware een soort van stop is geweest op hun groei en ontwikkeling.

Hoe kwam je terecht bij die gevangenis in Kaapstad?

Ik deed een project met straatkinderen bij een organisatie waarbij we de kinderen als het ware moesten volgen. Ze verdwenen op straat: wat gebeurde er precies, waar gingen ze naar toe? We kwamen erachter dat ze eigenlijk allemaal in de Pollsmoor gevangenis terechtkwamen. Op die manier zag ik voor het eerst de omstandigheden in deze gevangenis. Het gevoel heerste dat de hele maatschappij deze kinderen opgaf. 90% van de kinderen keerde na vrijlating weer terug in de gevangenis. Iedereen wist dat de recidive-cijfers zo hoog lagen

en alsnog werd geaccepteerd dat kinderen op die manier worden opgegeven. Het werd wel de *university of crime* genoemd. Het is best wel heftig om te bedenken dat de gehele maatschappij iets dergelijks accepteert was met name de aanleiding voor dit project.

Was er nog iets anders dat invloed had naast de ervaring van Kaapstad? Heb je na Kaapstad direct bedacht dat je een project wilde oprichten?

Tijdens mijn stage heb ik uiteindelijk besloten om me verder te verdiepen in het gevangenisleven, juist omdat het me zo aangreep. Ik heb een organisatie gevonden die op dat gebied actief was, daar heb ik allerlei projecten opgezet in de 8 maanden dat ik stage liep. Ik merkte direct al dat ik er meer mee wilde doen. Destijds heb ik voorgesteld om van mijn afstudeerwerk een reëel project te maken en zo heb ik twee medestudenten gevraagd om samen met mij een structureel programma op te zetten. Het werd dus een echt programma, met financiering en alles wat erbij kwam kijken en zodoende hebben we dan ook een benefietfeest georganiseerd. Uiteindelijk had ik ook een groep mensen om me heen gevonden die heel actief erin wilden zijn. Een vriendin, eigenlijk de medeoprichter, liep met gelijke gevoelens rond die ik had opgedaan in Kaapstad. Zij was in de Surinaamse gevangenis geweest en daar waren de omstandigheden nog veel heftiger. Zij heeft daar ook altijd mee rondgelopen en zo hebben we samen de stichting opgezet. Daar vanuit is YiP ontstaan, dus uiteindelijk is mijn afstudeerproject het opzetten van YiP geweest.

“Het is geen non-profit organisatie, voor mij is het een thuis”. Citaat van YiP-deelnemer.

Hoe ben je daadwerkelijk begonnen met het opstarten? Klein begonnen en steeds meer mensen die wilden helpen? Had je veel last van opstartproblemen?

We hebben zeer veel opstartproblemen gehad. Het ziet er vanaf een afstandje altijd makkelijker uit dan het daadwerkelijk is. Natuurlijk gaan sommige dingen heel goed, maar dan moet je dat wel duurzaam door weten te zetten en dat is lastig. Het eerste jaar zat ik in Zuid-Afrika en die vriendin, de medeoprichter waar ik het net over had, is het jaar erna naar Suriname gegaan om daar het programma op te zetten. Het jaar daarna hadden we een programma opgezet in Colombia, dat ging dus allemaal redelijk vlug ineens. Hierna pas zijn we veel meer energie gaan stoppen in de kwaliteit van de programma's. Maar er zitten zoveel ingewikkelde aspecten aan: Hoe bereik je de jongeren echt? Hoe maak je echt impact op deze kinderen? Hoe ga je met een gevangeniswezen om? Hoe ga je om met de ontwikkelingsorganisatie? En de noord-zuidrelatie speelde ook een rol, wij in het noorden en zij in het zuiden: dat brengt oude gevoelens van kolonisatie met zich mee. Daarnaast speelde ook de machtsverhouding een rol: wij hadden geld en zij niet. Daar heb ik heel veel van geleerd. Maar ook het besturen van een gevangenis gebeurde op een zeer autoritaire manier, dat was lastig om mee te werken.

Kun je kort omschrijven wat precies het doel van YiP is?

Wij richten ons op jongeren in conflict met de wet. Wij steunen en begeleiden hen hierbij zodat zij een positieve bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij. Dat is het einddoel waar we ons op richten. We gaan uit van de potentie van jongeren en gebruiken creativiteit als middel.

Ik las inderdaad het een en ander over creativiteit, dat dit een belangrijk onderdeel van de projecten is.

Bij deze doelgroep hebben de meeste kinderen een slechte leerervaring: sommigen zijn nooit naar school geweest, sommigen denken dat ze überhaupt niet kunnen leren en sommigen, die wel naar school zijn geweest, hebben slechte ervaringen met school. Wij hebben op basis daarvan een methodiek ontwikkeld: door middel van creativiteit willen we de kinderen verder laten ontwikkelen. Er komen op die manier veel leeraspecten aan bod, er zijn veel sociale- en werkvaardigheden aan de projecten gekoppeld en daar leren ze veel van. We richten ons dus niet op toetsing of op het moeten stilzitten, maar we leren hun vaardigheden op een speelse manier. We werken heel veel met muziek, theater en met visuele kunstvormen: graffiti, maar ook schilderen.

“Ik ontdekte dat ik mijn emoties goed kan uiten via graffiti, want ik ben niet goed met woorden. Dank dat jullie er altijd zijn en me helpen bij het bouwen aan een nieuw idee om mijn leven richting te geven.”

Citaat van YiP-deelnemer.

Op welke manier werkt de creativiteit door in de ontwikkeling, hoe zie je dat terug in de kinderen?

Wij richten ons echt op het uiten van emotie; dat ze emoties leren uiten in plaats van ze op te kroppen en we leren ze vervolgens ermee omgaan. Daarnaast willen we ermee bereiken dat kinderen bewust worden van hun eigen gedrag, dat ze de situaties accepteren zoals ze zijn en ze zich dus leren aanpassen en tevens ze te laten reflecteren op zichzelf. Maar ook leren we ze met elkaar werken: hoe gedraag je je naar elkaar toe en hoe werk je samen met elkaar? De creativiteit is zodoende een middel om veel meer persoonlijke zaken aan te kunnen grijpen. Naast de creativiteit als oefeningen, wordt het ook gebruikt om meer naar creatieve oplossingen te zoeken. Het is dan ook creatief denken in de breedste zin van het woord.

Hoe ben je op het idee gekomen dat creativiteit dergelijke kinderen en jongeren kan helpen?

Ik ben zelf van huis uit heel creatief opgevoed, mijn vader was kunstenaar. Het ging eigenlijk heel erg natuurlijk. Het eerste project dat ik deed was het maken van veertig grote schilderijen op de vloer in de gevangenis, samen met die jongeren. Samen met honderdvijftig jongeren hebben we deze vloerschilderijen gemaakt. Vervolgens zagen we hoe goed de creativiteit aansloot bij jongeren. Dat motiveerde om er verder mee te gaan en eigenlijk om überhaupt met alles door te gaan. Hier begon het mee en van daaruit hebben we het verder ontwikkeld.

Een van de activiteiten van de Stichting Young in Prison is de YiP Art foto veiling, wat het mogelijk maakt voor kunstliefhebbers om financieel bij te dragen aan YiP's werk door fotografie kunst te kopen. Is dat dan kunst gemaakt door de betreffende kinderen en jongeren?

Nee, dat is niet gemaakt door de kinderen. Dat is door kunstenaars gemaakt omdat wij een soort van alliantie hebben met hen. Zij doneren kunstwerken en wij veilen dat vervolgens. We hebben overigens wel een nieuw project dat nog niet is gelanceerd, daarvan hebben we onlangs een preview gehad en een voorverkoop van gedaan. We hebben nu in Malawi een *academy* opgezet, het heet de YiPMade Academy; het merk is dan ook YiPMade. Het houdt in dat we met Joep van Lieshout een product hebben ontworpen en die jongeren maken dan het daadwerkelijke kunstwerk van Joep. Zij voegen er ook hun eigen persoonlijke verhaal aan toe en dat verkopen we dan weer hier, de zogenoemde *freedom lamp*. Het verhaal erachter ervaar ik als zeer inspirerend.

Ik las het een en ander over het project waarbij jongeren hebben meegedacht over de ideale jeugdgevangenis, kun je mij hierover wellicht wat meer vertellen?

We hebben inderdaad ook een ander belangrijk aspect binnen onze stichting, we laten jongeren zich richten op re-integratie en daarnaast leren we jongeren om te lobbyen voor verandering van de huidige structuren. Dat doen we samen met jongeren die ervaringsdeskundig zijn, dus jongeren die zelf in de gevangenis hebben gezeten. In Nederland hebben we dat ook, dat we advies uitbrengen aan jeugdgevangenis en hoe ze de gevangenis beter kunnen maken. Wij hebben dan een creatieve manier, om met jongeren die hebben vastgezet, te bekijken waar verbeterpunten zijn in de gevangenisomgeving: hoe ze beter geholpen zouden kunnen worden waardoor er minder kans op recidive bestaat als ze vrijkomen. Er wordt dan dus vanuit de jongeren zelf gedacht.

Werk je samen met de lokale bevolking in de projecten?

Wij werken samen met lokale partners, wij doen als Nederlanders niet zelf het werk in Afrika. De partnerorganisatie doet het geheel, dat is volledig lokaal geregeld. Wij hebben als Nederland wel een netwerkfunctie. Wij versterken die verschillende organisaties die datzelfde werk doen en op basis daarvan hebben we een gezamenlijke methodiek ontwikkeld: de kennis onderling wisselen we uit, we kijken naar ervaringen van de landen en op basis daarvan proberen we weer verbeteringen aan te brengen in de andere landen. Wij hebben direct contact met de lokale partners, we zijn heel intensief betrokken. We weten hier in Nederland alles van alle projecten, maar de lokale organisaties voeren de projecten uit.

Is de recidive ook daadwerkelijk gedaald? Zijn daar cijfers van?

Het programma in de gevangenis zelf meten we niet op het gebied van recidive, dat is namelijk erg lastig met duizend jongeren. Dus in de gevangenis zelf meten we puur op het gebied van het verbeteren van de sociale en emotionele vaardigheden. We meten daarentegen wel jongeren die in een *post-release*-traject zitten op recidive, dat is een wat kleinere groep jongeren. Er zijn enorme verbeteringen te zien, het verschilt wel soms per land en soms ook per jaar, maar we zien enorme verschillen.

Wat is je het meeste opgevallen bij de kinderen die u helpt? Is er nog iets speciaals bijgebleven?

Ik ben dus net naar de YIPMade Academy geweest in Malawi, dat

heeft veel indruk op me gemaakt. Het gaat erom dat ze na de gevangenis kunnen meedraaien in de samenleving, maar in de gevangenis beginnen ze al met de YIPMade Academy. Zij krijgen ondernemerschap trainingen, metaalbewerking training en naast het oefenen van hun vaardigheden met het maken van de *freedom lamp* leren ze ook in opdracht te werken voor de lokale markt. Als ze uiteindelijk afgestudeerd zijn, krijgen ze een toolbox met alle tools die nodig zijn om ze een eigen onderneming te laten kunnen opstarten en daar begeleiden we ze ook in. Deze ervaring heeft veel indruk op me gemaakt, ze waren meerdere malen in gevangenis terecht gekomen en ze vertelden dat dit de enige kans was die ze ooit hadden gekregen. Zo mooi om te zien, want een kans pakken ze dan met beide handen aan. De dromen die ze vertelden waren indrukwekkend: ze zouden andere jongeren gaan helpen met hun onderneming. Je realiseert je helemaal niet dat als je één persoon helpt, je eigenlijk het hele dorp helpt. Wat me ook wel echt is bijgebleven, is dat een jongen die we hadden geholpen in Malawi hartstikke goed terecht gekomen is en veearts is geworden. Hij heeft me destijds opgebeld om te vragen of ik zijn kind een naam wilde geven als die geboren werd. Toen het kind eenmaal werd geboren belde hij mij gelijk, waarop het mijn tweede naam is geworden: Naomi.

Wat een ontzettend mooi verhaal! Lijkt me tevens een mooie afsluiter.

Wil je nog iets meegeven aan onze lezers?

Ja eigenlijk wel! Als je direct een bijdrage wil leveren, dan kan je de *freedom lamp* kopen; deze is binnenkort beschikbaar via de website. Het is echt een bijzondere lamp, je krijgt namelijk het verhaal van een jongere zelf erbij. Je krijgt filmpjes en een heel verhaal hoe het hem allemaal vergaan is in de gevangenis en (eventueel) daarna. Je steunt daar dan vervolgens ook daadwerkelijk diezelfde jongere mee als ondernemer. ●

“Het moment dat ze me mijn diploma overhandigden, kreeg ik een grote glimlach op mijn gezicht. Als ik straks de gevangenis verlaten heb, zal het certificaat mij herinneren aan mijn prestatie. En dat er mensen waren die zagen dat ik mijn diploma kreeg.”

Citaat van YiP-deelnemer.

Een veranderende populatie van de Terrorisme Afdelingen?

Column door Bart Nooitgedagt

Verdachten van een terroristisch misdrijf die zich in voorlopige hechtenis bevinden, worden reeds op grond van de aard van de verdenking in de Terrorisme Afdeling (TA) van de Penitentiaire Inrichting Vught of De Schie te Rotterdam geplaatst en onderworpen aan een buitengewoon zwaar regime van beperkingen en, niet zelden vernederende, veiligheidsmaatregelen.

Bij die plaatsing wordt niet gekeken naar de daadwerkelijke gedragingen of de persoon van de verdachte, maar uitsluitend naar de vraag of de verdenking een “terroristisch” misdrijf behelst. Die benadering heeft ertoe geleid dat sinds de oprichting van de TA in 2006 het merendeel van de gedetineerden dat aan dat regime is onderworpen feitelijk van niet meer is verdacht dan uitingsdelicten als haatzaaien, opruien of “ronselen voor de gewapende strijd”, welke gedragingen dan worden gebracht onder de juridische vlag van “deelneming aan een criminele organisatie met terroristisch oogmerk”.

De oprichting van de TA was het rechtstreekse gevolg van de arrestatie van de vermeende leden van de Hofstadgroep en had als doel het voorkomen dat deze verdachten andere gedetineerden zouden “radicaliseren”. Het feit dat deze verdachten zich al geruime tijd in normale huizen van bewaring in voorlopige hechtenis bevonden, daar goed functioneerden en dat niet was gebleken dat zij zich schuldig maakten aan het aanzetten tot radicalisering, stond er niet aan in de weg om hen van de ene op de andere dag over te plaatsen naar de uit de grond gestampte terrorisme afdelingen en hen te onderwerpen aan een zeer zwaar detentieregime.

Hoewel de Officier van Justitie de leden van de “Hofstadgroep” vervolgde voor deelneming aan een terroristische organisatie en daar veroordelingen voor vroeg, stelde hij dat “voor de meeste verdachten een concretiseerbaar, onderliggend misdrijf niet bewijsbaar” was. Met name kon niet worden bewezen dat zij al concreet bezig waren in de aanloop naar een concreet misdrijf. Met die woorden werd temeer duidelijk dat voor opsluiting in de TA een verdenking van concrete misdrijven niet nodig is. Een vage, door het Openbaar Ministerie gestelde, verdenking terzake deelneming aan terroristische organisatie of zelfs voorbereidingshandelingen daartoe is voldoende.

Dat gegeven en het feit dat de populatie van de TA uit nagenoeg uitsluitend jonge moslims bestond en bestaat, is van meet af aan door de gedetineerden en hun omgeving ervaren als discriminerend.

Niet zonder reden.

Onder terroristisch oogmerk wordt verstaan het oogmerk om de bevolking of een deel der bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of internationale organisatie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen. Jarenlang werden verdachten die handelden uit andere ideologische of religieuze motieven een detentie in de TA bespaard doordat zij niet werden vervolgd voor terroristische misdrijven maar “gewone” misdrijven. Verdachten waarbij extreem rechtse, racistische documenten, wapens en explosieven werden aangetroffen, verdachten die daadwerkelijk aanslagen pleegden op Moskeeën, of Synagogen door brandstichting en het gooien van molotovcocktails.

Verdachten die recent uit protest tegen voorgenomen opvang van vluchtelingen gemeenteraadsleden bedreigden, de gemeenteraad in Geldermalsen verhinderden en de politie bekogelen met vuurwerk en bakstenen, deden dat onmiskenbaar om de overheid te dwingen iets niet te doen en maakten zich daarmee schuldig aan een terroristisch misdrijf *pur sang*. Geen van hen is vervolgd voor een terroristisch misdrijf. Totdat op 2 maart jl. het Openbaar Ministerie bekend maakte dat een verdachte die een molotovcocktail naar een Moskee in Enschede gooide wordt verdacht van “brandstichting met een terroristisch oogmerk” en dat hij in voorlopige hechtenis is geplaatst.

“Het Openbaar Ministerie treedt op gelijke wijze op tegen iedereen die met een terroristisch oogmerk gewelddadige handelingen voorbereidt of uitvoert.”, aldus de berichtgeving.

Welnu, als dat juist is, zal de populatie van de Terrorisme Afdelingen de komende tijd aanzienlijk veranderen.

Mr. Bart Nooitgedagt is partner bij advocatenkantoor De Roos & Pen in Amsterdam. Hij legt zich toe op complexe en omvangrijke strafzaken en heeft met name ruime ervaring met zaken op het gebied van witwassen, (financiering van) terrorisme, fraude, georganiseerde criminaliteit en politiek georiënteerde strafzaken en mensenrechten.

**DE ROOS
& PEN**

Daarnaast is Dhr. Nooitgedagt voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Strafrechtadvocaten (NVSA). Gedurende het collegejaar 2015-2016 zal Dhr. Nooitgedagt driemaal een column in de Ad Informatie verzorgen rondom het lustrumthema “Recht & Terreur”.

Kabinet intensificeert aanpak mensensmokkel

Een inventarisatie

Iedereen kent inmiddels de foto's op het internet en in de kranten van gammele bootjes met daarop grote groepen vluchtelingen. De oorlog in Syrië, maar ook de algemene instabiliteit in het Midden-Oosten, maken dat het einde van de vluchtelingenstroom nog lang niet in zicht is en dat we moeten rekenen op een toename van illegale en soms zelfs morbide praktijken. Een wrang voorbeeld hiervan is een aanbod van korting op de overtocht van Turkije naar Griekenland bij slecht weer. Als reactie op de toename van deze mensonterende activiteiten gaf het kabinet in november 2015 aan meer maatregelen te nemen om de aanpak van mensensmokkel te intensiveren en efficiënter te maken. Een inventarisatie van deze nieuwe maatregelen.

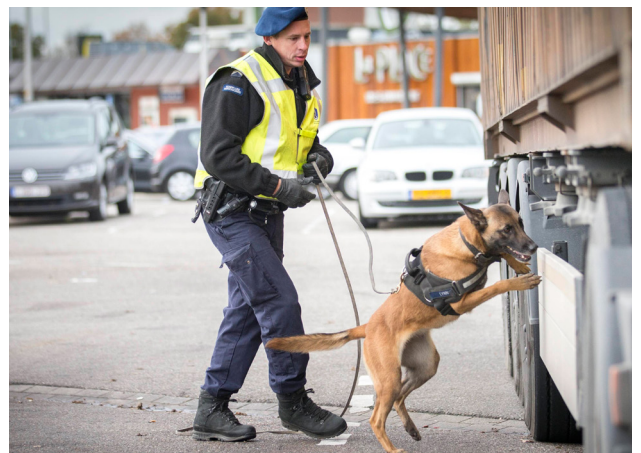
Door: Annejet van der Weerd

Mensensmokkel – niet te verwarren met mensenhandel – is het illegale en grensoverschrijdende transport van mensen, met als doel ze de grens over te brengen. Van mensenhandel is sprake als personen worden uitgebuit, terwijl deze personen zich daar nauwelijks of zelfs niet tegen kunnen verzetten. Mensensmokkel is altijd grensoverschrijdend, terwijl mensenhandel ook binnen de grenzen van één land kan plaatsvinden. Bij mensensmokkel is er vaak sprake van een vrijwillige relatie. Het gaat vaak om een overeenkomst tussen de smokkelaar en de persoon die het land wil verlaten. Toch gaat de smokkel vaak gepaard met (ernstige) schendingen van mensenrechten. Vaak zoeken vluchtelingen, die willen vluchten uit afschuwelijke omstandigheden, hulp bij smokkelaars. **Het komt geregeld voor dat vluchtelingen het slachtoffer worden van beroving, oplichting of afpersing en dat zij een overtocht moeten maken onder levensgevaarlijke omstandigheden.** Vaak handelen de smokkelaars zelf om financieel gewin en zij nemen daarbij veel risico's. Dit blijkt ook uit de foto's in kranten en op het internet: vervallen boten met daarop te veel vluchtelingen. De kans dat deze vluchtelingen de overkant niet halen lijkt er voor de smokkelaar niet toe te doen.

In oktober 2015 kondigden minister Van der Steur en staatssecretaris Dijkhoff aan de gevangenisstraffen voor mensensmokkel te willen verhogen. Het doel van het verhogen van de gevangenisstraffen is het beter kunnen bestrijden van de mensonterende activiteiten van mensensmokkelaars. Daarnaast vinden Van der Steur en Dijkhoff dat een verhoging van de straffen meer recht doet aan de ernst van het delict. Mensensmokkel is strafbaar gesteld in artikel 197a van het Wetboek van Strafrecht (verder: Sr). Het strafmaximum zou volgens het voorstel worden verhoogd van vier naar zes jaar. Het voorstel zou het eveneens mogelijk maken om, indien er sprake is van mensensmokkel bij uitoefening van een ambt of beroep, een gevangenisstraf op te leggen van maximaal acht jaar in plaats van zes jaar. Waar voorheen nog maximaal acht jaar gevangenisstraf opgelegd kon worden voor beroepsmatige smokkelactiviteiten of smokkelactiviteiten in georganiseerd verband, kan straks tien jaar gevangenisstraf worden opgelegd. Mensensmokkel die ernstig lichamelijk letsel of zelfs overlijden tot gevolg heeft zou, indien het wetsvoorstel wordt aangenomen, worden bedreigd met respectievelijk vijftien of achttien jaar gevangenisstraf. Deze maatregel – het verhogen van de gevangenisstraffen – zou door middel van een spoedwet op 1 januari 2016 in werking moeten treden. Op het moment van schrijven van dit artikel is deze wet echter nog niet in werking getreden.

De Raad van State adviseerde in november 2015 over het voorstel tot wetswijziging. De Raad van State vroeg in dit advies om nadere gegevens waaruit blijkt dat van de verhoging van de strafmaxima een ontmoedigende werking uit gaat. Minister Van der Steur reageerde eind november 2015 op het advies van de Raad van State. Hij stelde dat mensensmokkel wordt gepleegd door goed georganiseerde, calculerende daders die voordeel halen uit de vraag naar illegale migratie. Een combinatie van de hoge opbrengst, de geringe pakkans en de relatief lage straffen die op het overtreden van artikel 197a Sr staan, maken het plegen van mensensmokkel aantrekkelijk. **De relatief lage straffen op mensensmokkel zouden calculerend gedrag in de hand werken.** Het wetsvoorstel – met daarin de verhoging van de gevangenisstraffen – zou voorzien in de mogelijkheid om adequate straffen op te leggen. Aangezien de effectiviteit van het verhogen van straffen moeilijk vast is te stellen, is het lastig om te beoordelen of de wetswijziging daadwerkelijk bij kan dragen aan de bestrijding van mensensmokkel.

Naast het verhogen van de gevangenisstraffen op mensensmokkel komt er een gemeenschappelijk mensensmokkel team (hierna: GMST). Het GMST bestaat uit het Openbaar Ministerie, de Koninklijke Marechaussee, de politie, de Immigratie- en Naturalisatiedienst, het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, het Expertisecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. Het GMST richt zich hoofdzakelijk op grootschalige, internationale strafrechtelijke onderzoeken naar mensensmokkel. De focus van dit gemeenschappelijke team ligt op het ontmantelen van criminele organisaties en het strafrechtelijk aansprakelijk stellen van de daadwerkelijke smokkelaars. Door de speciale samenstelling van dit team beschikt het over verschillende specialismen en

bevoegdheden. “Waar de Marechaussee hoofdzakelijk aan de grens opereert, kan de Nationale Politie dat tot in het binnenland. Het voordeel van het OM is dat het OM officieren van justitie in het buitenland heeft die daar gemakkelijk aan informatie kunnen komen”, aldus Kapitein Herald Meijer, hoofd sectie migratiecriminaliteit. Een dergelijk gemengd team kan leiden tot nieuwe manieren van denken en dat kan weer resulteren in originele interventies. Meijer geeft een voorbeeld: “Stel, een smokkelaar gebruikt gehuurde auto’s. Wij zouden dan in contact kunnen treden met de autoverhuurbranche om gezamenlijk een vuist te maken tegen smokkelaars. Dat voorkomt negatieve publiciteit voor hen en maakt ondertussen Nederland minder aantrekkelijk voor migratiecriminelen”. Naast onderzoek is een ander belangrijk neven doel van het GMST het inzicht krijgen in de achtergronden van mensensmokkel. Het GMST krijgt daarbij ondersteuning van een team van vijf externe specialistische onderzoekers. Door samen te werken met deze wetenschappers moeten vragen worden beantwoord als: “Wat zijn de belangrijkste oorzaken?”, “Wat zijn de meest gebruikte routes?” en “Waarom willen mensen naar Nederland komen?”. Het beoogde inzicht in de achtergronden van mensensmokkel versterkt de Nederlandse informatiepositie over illegale migratiestromen naar Nederland en de Europese Unie. Eind november 2015 heeft het GMST zijn eerste opdrachten gekregen.

De laatste maatregel betreft het versterken van het al bestaande netwerk van *liaisons* van de marechaussee en de politie en is gericht op zware, georganiseerde, migratiegerelateerde criminaliteit. Liaisons – politieverbindingsofficieren of verbindingssambtenaren – helpen verspreid over de wereld opsporend en vervolgend Nederland met rechtshulpverzoeken. De reden dat Nederland in bepaalde landen liaisons heeft, is om de politieke samenwerking met dat land gemakkelijker te laten verlopen. De persoon – de liaison – die ter plaatse is, kan de belangen van Nederland behartigen. Een liaison heeft een diplomatieke status en werkt vanuit een Nederlandse ambassade. Als liaison volg je de ontwikkelingen in het land en bestudeer je wat daarvan de gevolgen zijn voor Nederland. De versterking van deze bestaande netwerken van liaisons zorgt voor snellere uitwisseling van informatie over smokkelnetwerken en het bevordert internationale opsporing en vervolging van de criminele organisaties en de smokkelaars. Het kabinet hoopt dat door de versterking dergelijke criminaliteit eerder wordt herkend en aangepakt.

Over het effect van bovenstaande nieuwe maatregelen kan op dit moment natuurlijk nog niks gezegd worden. Er zijn echter ook al eerder maatregelen genomen. Een van deze al eerder genomen maatregelen is het opvoeren van de mobiele controles. De marechaussee is, naar aanleiding van de buitengewoon hoge vluchtelingenstroom, in september 2015 begonnen met het intensiveren van deze mobiele grenscontroles. Begin februari maakte het ministerie van Veiligheid en Justitie bekend dat door deze intensivering het aantal aanhoudingen steeg van gemiddeld 14 per maand naar gemiddeld 23 per maand. **Sinds de grensbewaking in september werd verscherpt heeft de marechaussee tachtig verdachten van mensensmokkel aangehouden.** Volgens staatssecretaris Dijkhoff laat deze stijging van het aantal aanhoudingen zien dat de mobiele controles een effectief middel zijn in de bestrijding van mensensmokkel.

Het AD publiceerde daarentegen begin februari een artikel waaruit blijkt dat het aantal veroordelingen voor mensensmokkel de afgelopen jaren is afgenomen. Het AD komt tot deze conclusie na het opvragen van de cijfers bij de Raad voor de Rechtspraak. In 2015 werden 57 mensensmokkelaars in Nederland veroordeeld tot een gevangenisstraf. Dit is het laagste aantal veroordelingen in tien jaar tijd. Vanuit diverse kanten zijn verschillende geluiden te horen. Het zal voortsnog gissen blijven naar de daadwerkelijke effectiviteit van de nieuwe mensensmokkel bestrijdende maatregelen.

Ik kan het niet nalaten om dit artikel af te sluiten met de andere kant van de smokkel-medaille: het gezichtspunt van degene die graag gesmokkeld wil worden. Een hardere aanpak van mensensmokkel kan leiden tot hogere drempels voor vluchtelingen die gerechtvaardigd een beroep doen op de asielwetgeving. Vluchtelingen zijn soms genooddaakt om gebruik te maken van de diensten van smokkelaars of organisaties en zijn afhankelijk van hen. Stel het hypothetische geval dat je mensensmokkel de wereld uit helpt – het ultieme resultaat van bovenstaande maatregelen – wat betekent dit dan voor de vluchteling? Is hij dan overgeleverd aan zichzelf en loopt hij daarmee nog meer risico in zijn tocht naar veiligheid? Kunnen bovenstaande maatregelen wel op zichzelf staan? De discussie zou naar mijn mening ook moeten gaan over andere, de vluchteling beschermende maatregelen.

Voor deze tekst zijn de volgende bronnen gebruikt:

- www.rijksoverheid.nl.
- No.W03.15.0373/II – Advies Raad van State.
- Nader rapport voorstel van Wet inzake de verhoging van de strafmaxima voor mensensmokkel.
- P. Regan, ‘GMST als wapen tegen mensensmokkel’, *KMar Magazine* 2015-11.
- R. Den Hartog, ‘Liaisons KMar: Deur naar de rest van de wereld’, *KMar Magazine* 2014-6.
- P. van den Dool, ‘Aantal veroordelingen mensensmokkel afgenomen’, *NRC* 8 februari 2016.

Cameratoezicht

Het inperken van privacy met reden?

In de openbare ruimtes, op de snelweg, bij spoorwegen, op straat: bijna overal hangen camera's die kunnen volgen waar iemand heen gaat. Over het algemeen geeft dit een veilig gevoel en dat wordt ervaren als een belangrijk goed.¹ Deze conclusie komt uit een onderzoek naar de algemene acceptatie van cameragebruik in openbare ruimtes en het bijbehorende beperkende effect op privacy, dat is uitgevoerd door J. Morlé et al. De onderzoekers concluderen dat de respondenten een "sterk geloof hebben in de effectiviteit van de camera's" ten behoeve van criminaliteitsbestrijding. Wat zijn de effecten van cameratoezicht? Hoe wordt dit door mensen ervaren? En, niet geheel onbelangrijk: in welke gevallen is de overheid bevoegd cameratoezicht in te zetten? In dit artikel worden verschillende sociale en juridische aspecten van de inzet van cameratoezicht ten behoeve van criminaliteitsbestrijding uiteengezet.

Door: Jorrit Sijl

Mijn interesse in dit onderwerp werd gewekt door een zaak die op 9 december 2015 in de rechtbank van Amsterdam werd behandeld. In juli van datzelfde jaar had een man een pakje Marlboro op een elektriciteitskastje op de Wallen geplaatst. Na een waarschuwing van de cameraobservanten van de gemeente Amsterdam dat er iets 'verdachts' plaatsvond, zijn de dienstdoende agenten op onderzoek uitgegaan. Bij dit nader onderzoek van het desbetreffende pakje Marlboro werden XTC-pillen aangetroffen, waarop de man op heterdaad werd aangehouden. Het traceren van de verdachte was overigens niet moeilijk: hij werd tijdens het plaatsen van het pakje en de aanloop naar de aanhouding gevolgd door de cameraobservanten.

Hoewel *Big Brother* als term wellicht enigszins achterhaald is, is het concept belangrijker dan ooit. Mede door het cameratoezicht van de gemeente, lijkt haast dat iedere stap die iemand zet kan worden gevolgd. Steeds meer gemeentes kiezen ervoor om naast politieagenten nietsontgaande camera's - de zogenaamde haviksogen - in te zetten om de politie te ondersteunen in haar dagelijkse taak. Met de wildgroei van camera's in de openbare ruimtes werd de noodzaak voor regelgeving omtrent het gebruik hiervan geboren. Waar vroeger enkel de algemene privacy-normen - kenbaarheid, doelbinding, proportionaliteit en subsidiariteit - als richtlijn werden gebruikt, wordt hiernaast nu artikel 151c Gemeentewet aangewend. Met artikel 151c Gemeentewet is er een versoepeling in het strafrechtelijk gebruik van cameratoezicht gecreëerd. De versoepeling komt met name naar voren in het zevende lid van het artikel, waarin het opslaan van camerabeelden is geregeld. Naast het authentieke gebruik van het meekijken en direct actie ondernemen, is er nu ook een wettelijke grondslag die het toestaat met terugwerkende kracht strafbare feiten op te sporen. De rechtszekerheid van de burger kan hiermee in het gedrang komen.

Op grond van artikel 172 Gemeentewet is de burgemeester belast met het handhaven van de openbare orde. Het handhaven van de openbare orde is exclusief aan de burgemeester opgedragen.² Waar in de Gemeentewet gesproken wordt over openbare orde, wordt er gedoeld op het ordelijke verloop van het gemeenschapsleven ter plaatse, voor zover dat door menselijk handelen beïnvloed en bepaald wordt.³ Openbare ordehandhaving verschilt wezenlijk van strafrechtelijke handhaving. Zo heeft strafrechtelijk optreden leedtoevoeging en generale en speciale preventie tot doel. Openbare ordehandhaving ziet op het bewaren en zo nodig herstellen van de orde en rust; leedtoevoeging mag hierbij geen doel zijn.⁴ Op basis van artikel 151c Gemeentewet kan de gemeenteraad bij verordening de burgemeester de bevoegdheid verlenen om, indien dat in het belang van de handhaving van de openbare orde noodzakelijk is, te besluiten tot plaatsing van vaste camera's. Wil er tot invoering van cameratoezicht op een openbare plek kunnen worden overgegaan, dan moet er sprake moet zijn van onveilige situaties of dat er zich met enige regelmaat wanordelijkheden voordoen.⁵

Het voornaamste doel van de cameratoezicht is, zoals eerder gezegd, het handhaven van de openbare orde. Sterker nog: in de Memorie van Toelichting bij het voorstel tot wijziging van de regelgeving in de Gemeentewet op het gebied van cameratoezicht, wordt gesteld dat het ophangen van camera's enkel en alleen mag in het belang van de openbare orde.⁶ Het is dus vreemd dat 82% van de beelden wordt gebruikt voor opsporing van strafbare feiten en niet voor het

primaire doel.⁷ Hoewel het verbod op misbruik van een bevoegdheid, het *détournement de pouvoir* zoals neergelegd in artikel 3:3 Awb, hier in het gedrang lijkt te komen is daar geen sprake van. Alle zogenoemde 'bijvangst' van camera's mag gebruikt worden bij de opsporing van een strafbaar feit, aldus artikel 151c lid 7 Gemeentewet. De wetsgeschiedenis omtrent het cameratoezicht stelt dat er voldoende waarborgen - de eerdergenoemde privacy-normen - zijn om te voorkomen dat camera's worden opgehangen louter voor opsporingsdoeleinden.

Jurisprudentie omtrent de vraag of het recht op privacy van een verdachte wordt geschonden wanneer beelden, gemaakt door camera's in de openbare ruimte, worden gebruikt bij de bewijsvergaring, is betrekkelijk schaars. Het meest sprekende arrest van de Hoge Raad (hierna: HR) is waarschijnlijk het Graffiti-arrest uit 2004.⁸ In deze zaak had verdachte zich schuldig gemaakt aan het beschadigen van lichtmasten, afvalbakken en andere goederen, door het aanbrengen van graffiti. De verdachte werd opgemerkt door cameraobservanten in de gemeente Rotterdam en de politie werd gewaarschuwd waarna verdachte werd aangehouden. De HR volgt in zijn uitspraak het Hof:

“Hetgeen door het Hof feitelijk is vastgesteld komt erop neer dat, overigens gedurende een korte tijd, door middel van camera's gedragingen van de verdachte die zich in het openbaar afspeelden, zijn waargenomen. In het oordeel van het Hof dat de persoonlijke levenssfeer van de verdachte niet is aangetast, ligt besloten dat die waarneming geen betrekking had op een situatie waarin de verdachte mocht verwachten onbevangen zichzelf te kunnen zijn.”⁹

In het arrest komt naar voren dat de HR het begrip privacy invult als een situatie waarin je “onbevangen jezelf kunt zijn”. Het kan zo zijn dat waarnemingen in het openbaar dermate intens geschieden dat deze een inbreuk vormen op iemands recht op privacy.¹⁰ In het Graffiti-arrest was hier geen sprake van. In de onderhavige situatie, waar verdachte gedurende korte tijd in het blikveld van een camera in de openbare ruimte was, oordeelde de HR dat:

“...Onjuist is [...] dat de enkele omstandigheid dat hier sprake zou zijn van een op een ontoereikende wettelijke basis steunend (permanent) cameratoezicht reeds zou meebrengen dat genoemde waarneming een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de verdachte oplevert.”¹¹

Het gebruik van de beelden van de zogenaamde haviksogen in strafprocessen, lijken dus niet snel een inbreuk op ons recht van privacy op te leveren. Het is niet zo dat er bij observatie, in welke vorm dan ook, per definitie sprake is van een inbreuk op het recht van privacy.¹² De grens tussen observeren met of zonder inbreuk op het recht op privacy is moeilijk te bepalen.¹³ Dat de HR het recht op privacy koppelt aan het onbevangen jezelf kunnen zijn en zo (zoals in het Graffiti-arrest) niet al te snel een inbreuk op het recht aanneemt, lijkt aan te sluiten bij het algemeen heersende sentiment zoals dat in verschillende sociaalwetenschappelijke onderzoeken naar voren is gekomen.

Dit artikel werd geopend met een uitspraak uit een onderzoek van J. Morle et al: cameratoezicht geeft men over het algemeen een veilig gevoel en dit wordt ervaren als een belangrijk goed. Dit onderzoek richtte zich in eerste instantie op het gevoel van veiligheid. Geconcludeerd kan worden dat de meeste respondenten zeer positief waren over het gebruik van camera's. In navolging daarvan werd een enquête gehouden met de vraag of de respondent het al dan niet eens was met cameratoezicht. De onderzoekers concluderen dat de respondenten een “sterk geloof hebben in de effectiviteit van

de camera's” ten behoeve van criminaliteitsbestrijding. Het heersende idee is dat er wordt meegekeken en men zich, al dan niet terecht, in veiligheid mag wanen. Dit ‘veilig voelen’ is iets dat lang niet altijd secuur in cijfers uitgedrukt kan worden, maar het wordt door politici wel vaak gebruikt in het debat omtrent cameratoezicht.¹⁴ Het belang van privacy wordt daarbij, door zowel de politiek als de burger, nogal eens vergeten of als niet zo belangrijk ervaren.¹⁵ Dit is een punt waar ook de Morre et al. op wijzen.

Het is bovendien interessant om te zien dat mensen minder waarde lijken te hechten aan hun privacy dan aan hun gevoel van veiligheid, terwijl het maar zeer de vraag is of het inzetten van cameratoezicht daadwerkelijk effect heeft op de veiligheid. Tot op heden zijn er nauwelijks tot geen onderzoeken gedaan op basis waarvan echte conclusies kunnen worden getrokken over het effect van cameratoezicht op het criminaliteitscijfer. In acht Nederlandse gemeentes is er een onderzoek gedaan naar de verandering in de hoeveelheid geregistreerde strafbare feiten na het inzetten van cameratoezicht.

Bij de helft van deze onderzoeken is het aantal geregistreerde strafbare feiten gestegen, bij de andere helft is dit gedaald. Hieruit kan dus nauwelijks een conclusie worden getrokken. Uit andere statistieken komt evenmin significant bewijs naar voren dat het ophangen van camera's daadwerkelijk effect heeft op het terugdringen van criminaliteit en daarmee het vergroten van de veiligheid. Pas wanneer er gebruik wordt gemaakt van extra politiekraft, betere straatverlichting en andere maatregelen, lijkt criminaliteit pas echt te dalen.¹⁶ Een belangrijke kanttekening bij dergelijke onderzoeken is wel dat deze meestal pas starten nadat de camera's opgehangen worden. Een nullijn - de *control group* - is er dus niet.¹⁷

Al met al kan er geconcludeerd worden dat er nog heel veel onduidelijk is rondom de inzet van cameratoezicht ten behoeve van de criminaliteitsbestrijding, maar dat er wel al een aantal belangrijke kanttekeningen geplaatst kunnen worden. Gemeenten die haviksogen inzetten in hun strijd tegen de criminaliteit, gaan niet alleen voorbij aan het primaire doel van cameratoezicht (handhaving van de openbare orde), maar wenden ook een middel aan waarvan het zeer discutabel is of het daadwerkelijk bijdraagt aan de beoogde criminaliteitsbestrijding. Naar mijn mening keuren we het gebruik van cameratoezicht vaak te snel goed, omdat het een veilig en zeker gevoel lijkt te geven. Nu dit gevoel van extra veiligheid niet met feiten gestaafd kan worden, moet men de nodige vraagtekens blijven plaatsen wanneer cameraobservatie toegepast wordt.

Noten

- 1) S. Flight, 2013. Cameratoezicht in Nederland: *Een schets van het Nederlandse cameratoezicht*.
- 2) Kamerstukken II 1985/1986, 19 403, nr. 3, p. 49.
- 3) H.Ph.J.A.M. Hennekens, 'Openbare orde', in: H.Ph.J.A.M. Hennekens, *Openbare-orde-recht*, Deventer: Kluwer 2013, p. 8.
- 4) M.A.D.W. de Jong, 'Recht en praktijk inzake lokale ordehandhaving', in: F.C.M.A. Michiels en E.R. Müller (red.), *Handhaving. Bestuursrechtelijke handhaving in Nederland*, Deventer: Kluwer 2006, pp. 399-400.
- 5) Kamerstukken II 2003/2004, 29 440, nr. 3, p. 4.
- 6) Kamerstukken II 2003/2004, 29 440, nr. 3, p. 4.
- 7) Schreijenbergh, J. Koffijberg, S. Dekkers, 2009. Regioplan Beleidsonderzoek: *Evaluatie cameratoezicht op openbare plaatsen*. p. 5.
- 8) HR 20 april 2004, NJ 1992, 525.
- 9) HR 20 april 2004, NJ 1992, 525, r.o. 3.3.
- 10) G.J.M. Corstens en M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 448.
- 11) HR 20 april 2004, NJ 1992, 525, r.o. 3.3.
- 12) HR 20 april 2004, NJ 1992, 525, conclusie A-G mr. Jörg overweging 7.
- 13) G.J.M. Corstens en M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 447.
- 14) Centrum Criminaliteitspreventie, 2009. *Veiligheid door samenwerking: Handreiking cameratoezicht*. p 28.
- 15) C. Planken, J. Nap, P-H Peters, 2015. Het tijdschrift voor de politie: *Veiligheid? Rechtvaardigheid!* p.8.
- 16) A. Schreijenbergh & G.H.J. Homburg, 2012. Regioplan: *Evaluatieonderzoek Cameratoezicht Amsterdam-West* p. 23.
- 17) S. Flight & B. Rovers, 2012. *De verspilde moeite van evidence based cameratoezicht*, DSP-groep/BTVO.

De enkelband, een weg naar vrijheid?

Elektronische controle in Nederland

Degenen die bij het kroegcollege van mevrouw Boone op 25 februari jl. aanwezig zijn geweest, hebben al het een en ander kunnen vernemen over elektronische controle. De laatste jaren is elektronische controle niet meer weg te denken uit de politieke en maatschappelijke debatten. Dankzij de medewerking van een ex-gedetineerde hebben wij een interview op kunnen zetten met de desbetreffende persoon over zijn ervaring met de enkelband. Om het een en ander nog even voor de geest te halen, zal eerst een korte theoretische schets worden gegeven over de elektronische enkelband.

Door: Floortje Geerdink en Annejet van der Weerd

Controle, toezicht en detentie

Er worden in de literatuur regelmatig drie termen - al dan niet door elkaar - gebruikt die betrekking hebben op de enkelband. Allereerst kan elektronische controle als overkoepelende term worden gezien, waaronder dan de zogenaamde elektronische detentie en het elektronisch toezicht vallen. Elektronisch toezicht kan gebruikt worden als verzamelnaam voor de toepassing van elektronische instrumenten die het reclasseringstoezicht ondersteunen.¹ Elektronisch toezicht is een hulpmiddel bij de controle op de programmatische verplichting en is derhalve geen punitieve sanctie. Elektronische detentie is daarentegen een vorm van vrijheidsbeneming met de verplichting om doorlopend thuis te zijn, een soort van huisarrest.² Dit betreft wel een punitieve sanctie. Elektronische detentie komt in de buurt van de gevangenisstraf en is dan ook als alternatief daarvoor te beschouwen. Elektronische detentie heeft in Nederland op dit moment - in tegenstelling tot een aantal buurlanden - geen juridische basis. Bij elektronische detentie is resocialisatie geen doel.³ De uitvoering van het elektronisch toezicht valt onder de verantwoordelijkheid van de reclassering, terwijl de uitvoering van elektronische detentie onder de verantwoordelijkheid van de Dienst Justitiële Inrichtingen (hierna: DJI) valt.⁴ Voor beide modaliteiten geldt dat veroordeelden in beginsel niet in aanmerking komen wanneer een vaste woon- of verblijfplaats ontbreekt, er sprake is van een ernstige verslaving of psychische stoornis en vluchtgedrag van de veroordeelde aanneemelijk is.⁵

Elektronisch toezicht in Nederland

In 1987 werd er voor het eerst in de media aandacht besteed aan elektronisch toezicht. De belangrijkste aanleiding hiervoor vormde de beperkte celcapaciteit.⁶ Er werd naar alternatieven gezocht om de druk op cellen te verminderen, maar toch werd het elektronisch toezicht nog niet ingevoerd.⁷ In 1995 heeft het eerste 'echte' experiment van elektronisch toezicht plaatsgevonden.⁸ Dit experiment moest uitwijzen of elektronische controle een bruikbaar alternatief vormde voor de tenuitvoerlegging van (een deel van) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Het werd op twee manieren toegepast: in combinatie met een taakstraf en bij gedetineerden in de laatste fase van hun gevangenisstraf.⁹ In dit tweede geval kan een gedetineerde in de laatste fase van zijn gevangenisstraf in aanmerking komen voor het penitentiaire programma, waarbij hij in principe thuis woont en een programma volgt van ten minste 26 uur per week. Dit programma is gericht op het bevorderen van zijn terugkeer in de samenleving en het terugdringen van de kans op recidive.¹⁰ Dit programma is bedoeld voor gedetineerden met een onvoorwaardelijke straf van minstens zes maanden. Een penitentiair programma vindt plaats ter verdere tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming conform art. 4 lid 1 Penitentiaire Beginselen Wet (hierna: Pbw).¹¹ Het gebruik van elektronisch toezicht tijdens het penitentiaire programma is de meestgebruikte vorm van het toezicht in Nederland. Daarnaast kan elektronisch toezicht worden toegepast als bijzondere voorwaarde bij een schorsing van voorlopige hechtenis, bij een voorwaardelijke veroordeling of bij een voorwaardelijke invrijheidsstelling.¹² Elektronisch toezicht is gericht op het inperken van de risico's: het doel is dat er geen nieuwe slachtoffers vallen en dat daarnaast de mensen die al slachtoffer zijn geworden, beschermd worden. Hierbij kan men denken aan een 'locatiegebod' of een 'locatieverbod'. Bij een locatiegebod moet de veroordeelde zich gedurende bepaalde tijden op een bepaalde locatie, vaak is dit thuis, bevinden. Bij een locatieverbod mag de veroordeelde zich niet op een bepaalde locatie begeven, bijvoorbeeld in de buurt van het slachtoffer.¹³ Dit wordt dan logischerwijs gecontroleerd door middel van het elektronisch toezicht. Elektronisch toezicht is daarmee voor de reclassering - zoals eerder gezegd - puur een controlemiddel.¹⁴ In sommige gevallen kan beslist worden dat geen elektronisch toezicht wordt toegepast.¹⁵ Allereerst kan dit het geval zijn indien een andere vorm van 24-uurs toezicht aanwezig is, bijvoorbeeld als een betrokkene is opgenomen in een

kliniek.¹⁶ Daarnaast wordt elektronisch toezicht niet toegepast indien de duur van het penitentiair programma korter is dan negen weken of als het elektronisch toezicht afbreuk doet aan de resocialisatie van de deelnemer.¹⁷ Ten slotte blijft toepassing van elektronisch toezicht achterwege indien bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven.¹⁸

Elektronische controle met enkelband of GPS-enkelband

De reclassering beschikt over twee elektronisch toezicht-instrumenten: Radio Frequency Identification (RFID) en *Global Positioning System* (GPS).¹⁹ Het systeem van de RFID-enkelband werkt via radiogolven en staat in verbinding met een zogeheten 'thuisunit'. In de band zit een zender en in de thuisunit zit een ontvanger.²⁰ De unit staat in verbinding met een alarmcentrale die 7 dagen per week, 24 uren per dag bemand is.²¹ In de thuisunit is het schema geprogrammeerd wanneer de onder toezicht gestelde aanwezig of afwezig dient te zijn.²² De onder toezicht gestelde dient zich te houden aan dit schema waaraan een dagprogramma is gekoppeld.²³ De enkelband registreert slechts de aan- of afwezigheid op één locatie (veelal het huisadres). Deze vorm van toezicht wordt daarom geadviseerd bij de bijzondere voorwaarden 'locatiegebod'.²⁴ Bij de GPS-enkelband gaat het om een satellietverbinding en de onder toezicht gestelde draagt in dat geval niet alleen een enkelband, maar buitenshuis tevens een GPS-unit.²⁵ Deze unit maakt contact met een satelliet, waarmee tot op ongeveer vijf meter nauwkeurig kan worden bepaald waar de onder toezicht gestelde zich bevindt.²⁶ Ook kan altijd achteraf nog bekeken worden waar de onder toezicht gestelde zich zoal begeven heeft.²⁷ Om deze reden wordt de GPS-enkelband altijd geadviseerd bij de bijzondere voorwaarde 'locatieverbod', eventueel in combinatie met een 'locatiegebod'.²⁸ In het geval de onder toezicht gestelde een door de rechter bepaald verboden gebied nadert, vindt onmiddellijke signalering en alarmering plaats.²⁹

Interview

Om een breder beeld te kunnen vormen over de inzet van elektronisch controle, zijn wij op zoek gegaan naar een heuse ervaringsdeskundige en kwamen uit bij Eric, die tijdens zijn penitentiaire programma onder elektronisch toezicht stond.³⁰

Waarvoor bent u in aanraking gekomen met politie/justitie? Hoelang is dat geleden?

Ik had een bloemengroothandel in Stockholm en, tsja, laten we zeggen dat ik een Nederlandse klant had die het leuk vond om 'de export van het Nederlands productwezen te verruimen', om het assortiment uit te breiden. Ze volgden de persoon in kwestie al een tijdje, ik werd meegenomen in zijn situatie en daardoor ben ik in Zweden dus uiteindelijk gearresteerd. Dit heeft zich allemaal afgespeeld in 2009.

Hoe zag het strafproces eruit?

Nadat ik gearresteerd werd, ben ik meegenomen en heb ik een jaar in isolement gezeten, wachtend op een strafproces. Dat proces zelf heeft toen 23 dagen geduurd, hierna zijn we in hoger beroep gegaan en dat duurde weer 23 dagen. In eerste aanleg kreeg ik door de rechter tien jaar opgelegd, in hoger beroep helaas weer hetzelfde: tien jaar. Dat was een behoorlijke tegenvaller. Uiteindelijk heb ik zes jaar vastgezet.

In welke fase van de tenuitvoerlegging van uw straf werd u op de hoogte gebracht van de mogelijkheid tot elektronisch toezicht?

Eigenlijk gaat dat een beetje vanzelf in het proces van je detentie, je komt er langzamerhand mee in aanraking. Ze bekijken wie je bent en wat je kan. Van daaruit bepalen ze of, en zo ja wat voor een, elektronisch toezicht je eventueel opgelegd krijgt. Gaandeweg ben ik dus ingelicht over het elektronisch toezicht. Ik kreeg in de laatste maanden van mijn detentie een beetje zicht op mijn eigen elektronisch toezicht. Je gaat namelijk op een gegeven moment van een vaste gevangenis naar een bepaald soort open gevangenis. Wij noemen dat het 'open kamp' in het jargon, en dat is eigenlijk al de eerste stap op weg naar de re-integratie. Dan kom je meer in aanraking met het elektronisch toezicht voor jouw concrete geval. Ik kreeg uiteindelijk elektronisch toezicht opgelegd voor de duur van vier maanden.

Draagt u op dit moment nog een elektronische enkelband?

Nee hoor, dat is alweer een paar maanden geleden: sinds twee maanden ben ik in het geheel weer vrij. Hoewel het praktisch gezien in mijn geval wel meeviel, is het toch voor mijn gevoel een enorm groot verschil dat ik nu geen elektronische enkelband meer hoeft te dragen. Laat ik het zo zeggen; als je van de gevangenis in het open kamp terecht komt, dan ben je heel erg blij en als je van het open kamp naar de enkelband mag gaan, ben je ook heel blij. Toch denk je uiteindelijk van: ik ben hier nog niet klaar mee. Je wordt er iedere keer aan herinnerd dat je nog niet vrij bent, zowel in het open kamp als tijdens het elektronisch toezicht. Elke keer als je gaat douchen hangt dat ding aan je, het zit de hele tijd in de weg.

“Elke keer als je gaat douchen hangt dat ding aan je [...], je wordt er iedere keer aan herinnerd dat je nog niet vrij bent.”

Kunt u ons wat vertellen over elektronisch toezicht?

Het is – althans in mijn geval – een onderdeel van het penitentiaire programma, het programma om te re-integreren in de maatschappij. Je mentor bekijkt dan samen met een zogenaamde selectiefunctionaris wat voor soort elektronisch toezicht je eventueel opgelegd kan krijgen. Ik heb – in overleg met mijn mentor en de selectiefunctionaris – een elektronisch toezicht met gps aangevraagd. Ik had uitgelegd dat als ze mensen inderdaad willen laten re-integreren, ze mij een dergelijk toezicht zouden moeten geven: ik ben namelijk gewoon vrachtwagenchauffeur. En vrachtwagenchauffeur in het binnenland zijn, dat werkt niet! Ik zei nog: als u een baantje weet in dat genre, dan houd ik me aanbevolen. Maar dat is er gewoon niet en in het buitenland wel. Het is uiteindelijk gelukt en ik was eigenlijk de eerste die in een vrachtwagen door Nederland mocht rijden en die zelfs over de grens mocht, ik kon stukken in België en Duitsland rijden. Ik ben echt de eerste geweest die naar het buitenland mocht, ik was als het ware een proefkonijn. Het is dus de eerste keer dat ze de gps-enkelband hiervoor gebruikt hebben, normaal is de gps eigenlijk alleen voor het gebieds- en het omgangsverbod.

Hoe is dit in zijn werk gegaan? Hoe zag uw dagelijks leven er dan uit?

In de gevangenis van Alphen aan de Rijn was destijds sinds korte tijd een re-integratiecentrum. Dat kwam mij goed uit, want ik wilde graag re-integreren, alleen mijn rijbewijs verliep in mijn detentietijd. Dus ik wilde graag mijn rijbewijs verlengen in dat re-integratiecentrum. Ik begreep uiteraard dat de kosten voor mij waren. Maar tot mijn verbazing kreeg ik een antwoord als: “Nee dat gaan we niet doen, we gaan het niet leuk maken in de gevangenis!” Ik was verbijsterd, er hing een bordje boven de deur met “re-integratiecentrum” erop. Mijn re-integratie, mijn bestaan, hing nota bene af van mijn rijbewijs! Ik heb ze even duidelijk gezegd dat ze dan wel dat bordje, met re-integratie erop, weg konden halen. Dat was wel schoppen tegen het zere been, maar uiteindelijk na veel wijzen, zeggen en wat dreigen zijn ze toch akkoord gegaan. Uiteindelijk heb ik het in het open kamp kunnen doen, maar ik heb het in ieder geval voor elkaar gebokst. Het barst namelijk van de vrachtwagenchauffeurs die te maken hebben gekregen met het ‘ruime export denken van Nederland’, die allemaal met hetzelfde probleem zitten en waarbij het niet lukte. Toen ik eenmaal ‘vrij’ was, mocht ik gewoon naar het buitenland, maar niet te ver. Je mag bijvoorbeeld niet zo ver gaan als Stockholm. Je moet namelijk elke nacht een keer thuis komen, ook al is het maar voor twee uurtjes: het maakt – althans door de week – niet uit hoe lang of hoe laat je thuis bent, zolang je ‘s nachts maar een keertje thuiskomt. Ik mocht dus zoveel werken als dat ik wilde. In overleg met een vriend uit Nederland heb ik spullen in Nederland kunnen ophalen en deze met de vrachtwagen naar Duitsland kunnen brengen en dan ging ik daarna weer terug. Zo hebben we dat opgelost: ik kon ondanks het elektronisch toezicht gewoon blijven werken als vrachtwagenchauffeur.

Welke begeleiding kreeg u vanuit de reclassering? Wat vond u hiervan?

Ik had een vaste begeleider, gelukkig een goede jonge jongen. Hij heeft veel voor me gedaan en was ontzettend flexibel in zijn doen en laten, daar had ik geluk mee. Door hem – en door mijn praten en mijn handelswijze – hebben we het voor elkaar gekregen dat het allemaal mocht en lukte met mijn werk. Iedere veertien dagen moest ik mij melden bij hem, meestal was het gewoon een simpele “Hoe gaat het?” en “Hoe is het met je?”. Dat was beperkt omdat het gewoon heel goed ging en daardoor hadden we gewoon weinig te bespreken. We hebben het op een gegeven moment zelfs gewijzigd naar een keer in de drie weken, dat kwam in de praktijk neer op een keertje in de maand. Verder was er niemand van de reclassering die ik in de tussentijd sprak.

Waren er, naast het melden bij de reclassering en elke nacht een keertje thuiskomen, verder nog voorwaarden aan het elektronisch toezicht verbonden?

Er was verder nog wel een voorwaarde aan verbonden: je mag niet dronken worden. Je mag helemaal geen alcohol, geen enkele druppel. Hoewel daar niet veel controle op is, is het verstandig je er echt aan te houden. Je moet het zo zien: elektronisch toezicht is een soort van momentopname om te kijken of je het zelf gaat redden in de maatschappij. Als jij dan op een gegeven moment aangehouden of gearresteerd wordt terwijl je alcohol op hebt, dan is dat voor de reclassering simpelweg een teken dat je niet klaar bent voor de terugkeer naar de maatschappij.

“Ik kon ondanks het elektronisch toezicht gewoon blijven werken als vrachtwagenschauffeur. [...] Ik ben echt de eerste geweest die naar het buitenland mocht, ik was als het ware een proefkonijn.”

Wat waren voor u de consequenties als u zich niet aan de regels/voorwaarden van het elektronisch toezicht hield?

Als ik 's nachts bijvoorbeeld een keertje niet thuis zou komen, dan kreeg ik een waarschuwing. Het is persoons- en situatieafhankelijk hoor, ik had van tevoren al tegen de reclassering gezegd dat ik bijvoorbeeld een file zou kunnen krijgen of een ongeluk in het buitenland. Stel ik zit zes uur vast op de autobaan, dan kan ik me niet houden aan de regels die ik opgelegd had gekregen. Dat was was wel bespreekbaar en dat vond ik ook redelijk, maar ja: ze kunnen ten slotte ook zien waar je echt uithangt.

Is dat al eens voorgekomen?

Ik heb een paar keer gehad dat de batterij leeg was, dat was dus een beetje een praktisch dingetje. Er zat namelijk geen oplader bij de enkelband voor in de auto. Het was een draadloze oplader, dat apparaatje heb je in je broekzak, dat ging dus wel gewoon mee, maar je oplader gaat natuurlijk ook leeg. Ze zijn nog niet zo ver dat ze een oplader hebben voor in de auto, dit ding kwam geloof ik uit 1983. Maar als ik zag dat het bijna leeg was, dan belde ik van tevoren even en zei ik dat ik over anderhalf uur/twee uurtjes thuis zou zijn en dat konden zij dan uiteraard zien, want dan doet de enkelband het weer. Dat is gewoon een kwestie van vertrouwen.

Had u huisgenoten thuis toen u terugkeerde uit detentie?

Ja hoor, zeker. Voor het elektronisch toezicht is goedkeuring van je huisgenoten ook een vereiste. Ze hebben direct de goedkeuring gegeven, zij hebben namelijk wel zes jaar op me gewacht. Het scheelde natuurlijk wel veel dat ik onbeperkt mocht werken doordeweeks, want als ik elke dag de hele dag thuis had moeten zitten en niet weg had gemogen, dan was het denk ik wel een stuk lastiger geweest voor hen.

Hoe reageren mensen in uw omgeving als u vertelt over het elektronisch toezicht?

De buitenwereld heeft het altijd over eenzelfde soort gedetineerden eigenlijk. Als ze het hebben over mensen in detentie, hebben ze het gelijk over verkrachters en moordenaars, maar je hebt zoveel verschillende soorten mensen in detentie. Er zitten ook mensen voor economische delicten en relatieproblemen: er is van alles en nog wat, niet iedereen is hetzelfde. Daarom had ik het alleen met bekenden over de enkelband, die ervan af wisten en die het ook begrepen. Doordeweeks mocht ik onbeperkt weg zijn, maar in het weekend moest ik wel echt om 23.00 uur thuis zijn. Ik mocht daarnaast in het weekend per dag maximaal acht uur buiten het huis zijn, de rest van de tijd moest ik thuis doorbrengen. Dat is dus wel een groot verschil met de werkdagen, dan is het als het ware helemaal onbeperkt zolang je maar een keertje thuiskomt in de nacht. In het weekend heb je wel echt tijden, dan moesten de mensen wel begrijpen dat je bij een leuk feestje wel voor 23.00 uur weg moest om op tijd thuis te zijn. Daarnaast dronk je natuurlijk ook geen alcohol.

Hoe ervaart u het elektronisch toezicht? U klinkt een beetje negatief over elektronisch toezicht, althans in uw geval.

Ja, ik ben eigenlijk wel een beetje negatief over het elektronisch toezicht in mijn geval, want als je het persoonsgebonden bekijkt, dan zou je zeggen in het kader van de re-integratie: het had in mijn geval een stuk sneller gekund. **Drie maanden is niet heel lang toch?** Nee, maar je moet wel een werkgever zien te vinden die dit begrijpt. De werkgever moet er namelijk vanaf weten en het is niet zo gemakkelijk om dan werk te vinden. De meeste mensen ondervinden hier veel problemen. Ik vind het bij elektronisch toezicht gewoon zeer afhankelijk van de persoon, wie leg je wat op? Als je namelijk meer persoonsgebonden zou kijken, dan zou het eigenlijk voor mensen zoals wij niet nodig zijn. Gebruik die dingen meer voor andere mensen zou ik zeggen. Daarnaast is een belangrijk punt in Nederland dat onze denkwijze over het gevangeniswezen heel anders is dan in het buitenland. Ik heb 2,5 jaar in Zweden gezeten en daar is het beeld van de gevangenis dat het een weerspiegeling moet zijn van de maatschappij maar dan op een kleiner grondgebied. Hier in Nederland hebben wij mensen in de gevangenis rondlopen die denken dat ze de uitvoering van de rechter nog een keer over moet doen. Dat is een hele andere – negatievere – benadering.

Moet u zich nu de elektronisch toezicht afgelopen is nog melden bij de reclassering?

Nee, ik hoef me niet meer melden. Ze hebben wel gevraagd of ik nog begeleiding nodig had, maar dat heb ik niet nodig.

Wat zou u vinden van invoering van elektronische detentie in Nederland?

In België is er in tegenstelling tot Nederland wel elektronische detentie. Het had in Nederland allang plaats moeten vinden, als je alleen al kijkt naar de kosten: het zou enorm veel geld schelen. Ik heb veel discussies gehad in de gevangenis met mensen over hoeveel geld ze eigenlijk aan mij verspillen. We hebben nu hier gemiddeld ruim 10.000 gevangenen en echt de helft daarvan zou wel de gevangenisstraf geheel uit kunnen zitten door middel van een enkelband. Voorbeeldje: ik kwam in Alphen aan de Rijn op een afdeling waar we met 78 man zaten, daar zat ik als enige langgestrafte. De andere 77 mensen waren alleen maar mensen die vanwege bekeuringen en dergelijke in de gevangenis zaten, kun je nagaan wat er in de gevangenis zit! Voor kortgestraften moet er dus gewoon elektronische detentie mogelijk kunnen zijn. Ik zat met een hele beroemde levenslang gevangene, de heer Baybasin, dat was een hele zielige man en naast hem hebben continu jongens gezeten die maar voor een korte periode vastzaten.

Moet je nagaan wat dat met zo een man doet: als je zelf levenslang hebt opgelegd gekregen en constant mensen op je afdeling even langskomen voor een paar maanden en die voor je het weet weer buiten de gevangensmuren staan. Dat doet daarnaast zeker ook wat met de leefomgeving: voor de mensen die er maar zes maanden zitten, maakt het allemaal niets uit, ze stinken en wassen zich niet. Het maakt ze niet uit omdat ze toch maar zes maanden vastzitten. We hebben er lang voor gestreden, maar uiteindelijk hebben we het wel een beetje voor elkaar gekregen: de langgestrafte kregen een andere afdeling. Daar is het schoner, netter, frisser, je hebt een keuken voor een man of 40 en die wordt keurig bijgehouden. Je hebt niet meer jongens die de rijst in de pan laten staan, puur omdat het aangekoekt is. De leefomgeving was toen veel aangenamer.

Vindt u dat elektronisch toezicht doorgezet moet worden? Heeft het positieve gevolgen denkt u?

Elektronisch toezicht heeft zeker een goede werking, dat geloof ik best: je hebt controle over de mensen, de mensen kunnen dan - in een beperkte mate - de vrijheid ervaren. Maar ik vind wel dat het echt per persoon bekeken moeten worden, want in veel gevallen is het niet nodig. Maar voor de gevallen waar het wel nodig is, vind ik het een goed concept.

Is er nog toevallig een reden geweest vanaf uw kant dat wij u mochten interviewen? Ik kan me voorstellen dat u het wellicht onprettig vindt erover te praten.

Nee ik vind het juist niet onprettig, ik zou me er namelijk best voor willen inzetten. Als het nut zou hebben voor de nieuwe generatie, wil ik me graag inzetten voor het verbeteren van de elektronische controle. Maar financieel gezien hebben die zes jaren me flink achteruitgezet, dus ik moet eerst het een en ander nog rechtbreien. Ik wil graag dat bij kortgestraften daadwerkelijk elektronische detentie ingezet wordt. Ik denk dat de mensen die uiteindelijk voor een korte periode in de gevangenis zitten, meer problemen hebben om te re-integreren dan dat als ze elektronische detentie opgelegd hadden gekregen. Ik heb bijvoorbeeld ook veel jongens, Marokkanen en Antillianen, gesproken die fouten hebben gemaakt, maar ik zie ook wel dat ze soms simpelweg geen andere keuze hebben gehad. Vastzitten in de gevangenis helpt daar dan echt niet bij. Kortom: Ik wil graag dat de elektronische detentie ook ingevoerd wordt in Nederland. Want ja: waarom lukt het wel in België en bij ons niet? ●

“Als het nut zou hebben voor de volgende generatie, wil ik me graag inzetten voor het verbeteren van de elektronische controle”.

Noten

1) Reclassering Nederland e.a., Elektronische Controle met enkelband Informatie voor opdrachtgevers van de reclassering, Productie: Reclassering Nederland, afdeling Media & Communicatie: 2009.

2) Beleidsvisie ED/ET, DSRS, 18 maart 2004.

3) idem.

4) idem.

5) idem.

6) Post, B. ea., Geboeid door de enkelband. Evaluatie pilot elektronische detentie, WODC: 2005.

7) idem.

8) Spaans, E.C. en C. Verwers, Elektronisch toezicht in Nederland. Uitkomsten van het experiment. Den Haag (WODC) 1997.

9) idem.

10) Post, B. ea., Geboeid door de enkelband. Evaluatie pilot elektronische detentie, WODC: 2005.

11) Beleidsvisie ED/ET, DSRS, 18 maart 2004.

12) Reclassering Nederland e.a., Elektronische Controle met enkelband Informatie voor opdrachtgevers van de reclassering, Productie: Reclassering Nederland, afdeling Media & Communicatie: 2009.

13) idem.

14) idem.

15) Post, B. ea., Geboeid door de enkelband. Evaluatie pilot elektronische detentie, WODC: 2005.

16) idem.

17) idem.

18) idem.

19) Reclassering Nederland e.a., Elektronische Controle met enkelband Informatie voor opdrachtgevers van de reclassering, Productie: Reclassering Nederland, afdeling Media & Communicatie: 2009.

20) idem.

21) idem.

22) idem.

23) idem.

24) idem.

25) idem.

26) idem.

27) idem.

28) idem.

29) idem.

30) Om zijn privacy te beschermen, zullen wij de geïnterviewde alleen bij zijn voornaam noemen.

Ecocide

een vijfde misdrijf in het internationale strafrecht?

Naar eigen zeggen houdt ze van zeewier, rauwe chocolade en biologische whisky: Polly Higgins, die door de VPRO haast liefkozend Advocaat van de Aarde werd genoemd. Higgins zet zich in voor het invoeren van ecocide als misdaad in het internationale strafrecht. Een charmante vrouw die met ietwat gedempt stemgeluid en licht Schots accent haar boodschap verspreidt via sociale media, artikelen in (wetenschappelijke) tijdschriften, Ted Talks en documentaires. Higgins stelt dat het vernietigen van de aarde als misdaad aangemerkt zou moeten worden en hoopt zo staten en multinationale ondernemingen verantwoordelijk te houden én te straffen voor de schade die zij aan onze planeet toebrengen.

Door: Julia Grubben

De documentaire van Tegenlicht over dit onderwerp ('Advocaat van de Aarde') richt zich met name op de noodzaak van het stoppen of minstens het reduceren van menselijke activiteiten die de aarde schade toebrengen. De documentairemakers gaan, samen met Higgins, langs bij de lokale bevolking in Lapland, de Sami, die schade ondervinden van onder andere het openen van nikkelmijnen op hun land. Met enkele klimaatsceptici of cynisten *pur sang* aan de kant geschoven, zijn er waarschijnlijk maar weinig mensen die niet geloven dat er dringend iets moet gebeuren aan de manier waarop wij met onze planeet en haar uitputtelijke bronnen omgaan. Het invoeren van ecocide als misdaad in het internationale strafrecht, wordt in de VPRO-documentaire als dé oplossing hiervoor gepresenteerd. Het bestaande milieurecht is volgens Higgins duidelijk namelijk niet voldoende. Tot op de dag van vandaag wordt er grote schade toegebracht aan de aarde en het bestaande recht heeft dat niet weten te stoppen. De aarde heeft iets groters nodig: eigen rechten, die beschermd zullen worden door schending ervan strafbaar te stellen volgens het internationale strafrecht.¹ Deze strafbaarstelling, dat leidt tot een misdrijf dat de naam 'ecocide' draagt, moet volgens Higgins opgenomen worden als vijfde misdrijf dat berecht kan worden door het Internationaal Strafhof.

Still uit aflevering Tegenlicht. Higgins (rechts) in Lapland.

De bevoegdheid van het Internationaal Strafhof (hierna: het Hof) wordt begrensd door het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (hierna: het Statuut) waarin in artikel 5 wordt bepaald dat het Hof rechtsmacht heeft over het misdrijf genocide, misdrijven tegen de menselijkheid, oorlogsmisdrijven en het misdrijf agressie.² Ecocide zou hier volgens Higgins aan toegevoegd moeten worden om zo de aarde te beschermen tegen "schade en massavernietiging". Higgins heeft een opzet gemaakt voor een mogelijke Ecocidewet en deze in 2010 aan de Verenigde Naties aangeboden. In deze opzet definieert zij ecocide als volgt:

Ecocide is the extensive damage to, destruction of or loss of ecosystem(s) of a given territory, whether by human agency or by other causes, to such an extent that -

- 1) peaceful enjoyment by inhabitants has been severely diminished; and or*
- 2) peaceful enjoyment by the inhabitants of another territory has been severely diminished.*

Polly Higgins

Higgins brengt goed naar voren hoe zij de inwerkingtreding van Ecocide als misdrijf in het internationale strafrecht voor ogen heeft. Higgins ziet het recht op leven als een universeel recht voor zowel mensen als niet-mensen. Wanneer een rechtspersoon dan wel een natuurlijk persoon schade toebrengt aan menselijk of niet-menselijk leven óf dit niet weet te voorkomen, maakt deze persoon zich schuldig aan ecocide. Dit is een misdrijf tegen de menselijkheid, de natuur en toekomstige generaties en dient bestraft te worden met een gevangenisstraf. De berechting van verdachten van Ecocide wil Higgins in handen leggen van het Hof.

Bij beoordeling of er sprake is van ecocide, mag het Hof uitgaan van *strict liability*, inhoudende dat niet de *mens rea*, maar slechts de *actus reus* bewezen dient te worden: het zou dus niet relevant zijn of de dader zich bewust is van het feit dat hij een strafbaar feit heeft begaan, in de zin dat er sprake is van opzet of schuld (*mens rea*). Het is enkel relevant of er sprake is van strafbaar gedrag (*actus reus*).³ Daarnaast wil Higgins werken met een systeem van sterke kwalitatieve aansprakelijkheid, waarbij een leidinggevende, of zelfs een staatshoofd, verantwoordelijk gehouden kan worden voor daden van ecocide die onder zijn leiding zijn gepleegd.⁴ Higgins maakt een onderscheid tussen ‘*ascertainable, human-made ecocide*’, die door individuen, bedrijven of staten veroorzaakt wordt, en ‘*non-ascertainable*’ ecocide. Denk bij deze laatste vorm van ecocide aan catastrophes - zoals aardbevingen en overstromingen - die veroorzaakt worden door een zogenaamde *force majeure* of waarbij geen directe dader aan te wijzen is. Een ecocidewet zou Staten een zorgplicht op kunnen leggen om assistentie te bieden aan gebieden of staten waar zich een ‘natuurlijke ecocide’ voordoet.

Op 30 september 2011 werd er in *the Supreme Court of England and Wales* in Londen een oefenrechtbank gehouden, waarbij drie CEO's van een fictieve oliemaatschappij terecht stonden. Twee van hen werden schuldig bevonden aan ecocide, één werd vrijgesproken. Voor Higgins was dit “een moment van de waarheid”: extra bewijs dat haar Ecocidewet bruikbaar is en ingevoerd dient te worden.⁵ De casus van deze oefenrechtbank was gebaseerd op een daadwerkelijk gebeurd voorval (een olielek in de Mexicaanse Golf en ‘destructieve’ werkzaamheden rondom de teerzanden in Alberta), en ook de jury, advocaten en rechters waren ‘echt’. Toch kan deze oefenrechtbank moeilijk van doorslaggevend belang zijn bij het bepalen of de Ecocidewet ingevoerd moet worden. Niet alleen heeft het enigszins een “Wij van WC-eend adviseren WC-eend”-gehalte doordat Higgins zelf de grote bedenker en aandrijver van deze oefenrechtbank was, maar ook omdat de oefenrechtbank in feite maar een fractie van de problematiek rondom de Ecocidewet test. Wat uit de succesvolle oefenrechtbank gebleken is, is dat de opzet voor de Ecocidewet in principe bruikbaar is voor het Engelse rechtssysteem bij de casus die in deze oefenrechtbank voorlag. Hoe andere casussen zullen verlopen en hoe overtreding van deze wet berecht zou worden voor het Internationaal Strafhof, zoals Higgins voor ogen heeft, is onduidelijk gebleven. Bovendien gaat het geheel voorbij aan het opnemen van de wet in het Internationale Strafrecht, terwijl hier vooralsnog het grootste knelpunt lijkt te zitten.

Higgins is naar eigen zeggen de *lead advocate* voor Ecociderecht en daarmee tevens de expert op het gebied van dit nog niet bestaande recht, terwijl zij zeker niet de eerste persoon in de geschiedenis was die met het idee kwam. Sterker nog: hoewel Higgins het moment dat zij de term ‘ecocide’ bedacht als een ‘*light bulb moment*’ omschrijft, is zelfs de term niet nieuw. Het woord lijkt voor de eerste keer in de mond genomen door Arthur Galston, een Amerikaanse botanicus en bioethicus. In februari 1970 sprak hij op de *Conference on War and National Responsibility* in Washington en gebruikte daar de term ‘ecocide’ om de schade aan te duiden die aan de Zuid-Vietnamese natuur was toegebracht, onder andere door het gebruik van ontbladeringsmiddelen als *Agent Orange*. Galston plaatste de term ecocide als het ware parallel aan genocide, dat reeds in 1948 strafbaar was gesteld.⁶ In zijn ogen kon ecocide als volgt gedefinieerd worden: “*the willful destruction of the natural environment, which could transcend national boundaries and which ultimately harmed humans and wildlife*”.⁷ De term werd twee jaar later overgenomen door Olof Palme, de toenmalig minister-president van Zweden, tijdens zijn openingsspeech van de *Stockholm Convention on the Human Environment*. Hij classificeerde de Vietnamoorlog als een ecocide. In de daaropvolgende jaren laaide de discussie omtrent ecocide sterk op, onder andere door een *Convention on Ecocide*, die eveneens in Stockholm plaatsvond. Er werd gespeeld met het idee om *the Genocide Convention* uit te breiden en ecocide daarin op te nemen als een nieuwe misdaad tegen de vrede, maar dit plan vond toen geen doorgang. In de daaropvolgende jaren duikt ecocide af en toe op als juristen zich opnieuw over de materie buigen. Echter, ecocide kwam pas weer echt ter sprake bij het opstellen van de *Code of Crimes Against Peace and Security of Mankind*, dat later het Statuut van Rome genoemd zou worden. Het initiële idee was om ecocide als misdaad in dit statuut op te nemen, onder de noemer van ‘misdaden tegen het milieu’, naast genocide, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en misdaden van agressie. Zoals wij inmiddels weten, heeft dit voorstel het niet gehaald. In 1995 werd het desbetreffende artikel door de *Law Commission* uit het voorstel geschrapt. Wat overbleef was artikel 8(2)(b) van het Statuut van Rome: een artikel dat “*widespread, long-term and severe damage to the environment*” in oorlogstijd strafbaar stelt. Critici stellen dat de eis dat de aangerichte schade *widespread, long-term* én *severe* moet zijn, vervolging haast onmogelijk maakt. Bovendien wezen zij erop dat die herziene artikel geen grondslag bood voor het bestraffen van ecocide gepleegd ten tijde van vrede.⁸

Pas in 2010 klinkt het volgende geluid omtrent ecocide, dit keer uit de hoek van Higgins met haar initiatief 'Eradicating Ecocide'. Zij stelt dat het bestaande milieurecht dat in de tussentijd aangenomen is, een onvoldoende waarborg biedt tegen de massavernietiging die onze aarde wordt toegebracht.

Het milieurecht nu is voornamelijk bestuursrechtelijk geregeld in verscheidene nationale en internationale (veelal Europese) wetten en verdragen. Het milieurecht is zeer omvangrijk en beslaat vele deelgebieden die betrekking hebben op onder andere bodemverontreiniging, waterverontreiniging, luchtverontreiniging en bepalingen omtrent gevaarlijke of giftige stoffen. Echter, de bestuursrechtelijke aanpak is volgens Higgins klaarblijkelijk niet voldoende: de mogelijkheid om een persoon of bedrijf verantwoordelijk te houden en te straffen voor de schade die hij de aarde toegebracht heeft, ontbreekt. De Nederlandse overheid moet eenzelfde gedachte gehad hebben, want ook nu al zijn enkele overtredingen van milieurechtelijke bepalingen in het Nederlandse strafrecht opgenomen via de Wet Economische Delicten. Een strafbaarstelling in het internationale strafrecht ontbreekt ons echter nog, terwijl juist dit volgens Higgins cruciaal is bij het tegengaan van de vernietiging van onze aarde. Niet geheel onterecht wijst zij erop, dat het overtreden van milieurechtelijke bepalingen vaak grensoverschrijdend van aard is (denk aan lucht- en watervervuiling). Het systeem waarmee je deze overtredingen wilt bestraffen, moet dan niet bij de grens zijn daadkracht verliezen.

Toch komt er ook vanuit verschillende hoeken kritiek op het plan van Higgins, zowel theoretisch als praktisch gericht. De theoretische kanttekeningen lijken neer te komen op één algemeen punt van kritiek op Higgins ecocidewet: het is te breed. Zo heeft zij bijvoorbeeld de 'natuurlijk ecocide' (non-ascertainable ecocide) eveneens opgenomen in haar strafbepalingen, terwijl de term al aangeeft dat het in die gevallen niet mogelijk is een dader, of zelfs verantwoordelijke, aan te wijzen.⁹ Een ander belangrijk punt van kritiek is dat de brede formulering van Higgins ertoe leidt dat het onduidelijk is wat nu precies de reikwijdte van de wet zal zijn: *"All nations, corporations and individuals have a legal obligation to ensure their actions do not give rise to the risk of and/or actual extensive damage to/or destruction or loss of ecosystem(s)."* Omdat je vele handelingen, waar wij ons allemaal in meer of mindere mate schuldig aan maken, zoals het lozen van afval, verspillen van energie en water, bijdragen aan ontbossing etc., hieronder kunt scharen, loop je het risico een groot deel van de wereldbevolking, of zelfs het hele menselijke ras, in één klap te criminaliseren.¹⁰ Ook aan de praktische kant van Higgins plan zitten haken en ogen. De ecocidewet moet namelijk wel door de Verenigde Naties aangenomen worden. In 2012 werd de conferentie 'Environmental Crime: Current and Emerging Threats' gehouden, die georganiseerd werd door de *United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute* (UNICRI). Er kunnen echter nog zoveel conferenties gehouden worden en commissies ingesteld worden, uiteindelijk zijn het de lidstaten die bepalen of ecocide opgenomen wordt in het verdrag van Rome. En zoals de geschiedenis heeft uitgewezen, lijken ze hier niet heel erg happig op te zijn. Richard Black, journalist en voormalig 'environmental correspondent' bij de BBC noemt de kans dat alle lidstaten zich achter het idee van Higgins scharen *"infinitesimally small"*. Voor veel landen tellen zwaarwegende politieke en economische belangen mee, die volgens Black de onderhandelingen tot een *"long and messy business"* zullen maken.¹¹

In de inleiding stelde ik dat waarschijnlijk alleen klimaatsceptici of cynisten pur sang niet de noodzaak voelden iets te doen aan de manier waarop wij, het menselijke ras, met de aarde omgaan. Hier lijkt precies het grootste probleem van Higgins in te schuilen. De onderbouwing van haar voorstel tot het aannemen van de ecocidewet, steunt zwaar op de noodzaak iets te doen aan de massavernietiging die aan de aarde wordt toegebracht. Die noodzaak is nu juist iets dat niet of nauwelijks in twijfel wordt getrokken en voegt dus als argument weinig toe aan het debat. Wat overblijft is het grofmazige voorstel van Higgins dat op theoretisch gebied nog wat te wensen overlaat en dat, vanuit een meer praktisch oogpunt, zelfs onmogelijk in één keer te implementeren lijkt. Higgins' voorstel betreft een probleem dat ons allemaal aangaat en dat bovendien, willen wij het oplossen, serieuze veranderingen in onze samenleving en levensstijl vergt. Om deze veranderingen grootschalig door te voeren, is een internationale samenwerking van groot belang en dat betekent: overleggen, compromissen sluitend en nog meer overleggen. Higgins' voorstel lijkt juist snel en compromisloos en dat past niet bij het internationale orgaan wat zij zo hard nodig heeft. Het spreekwoord *'Rome wasn't built in a day'*, lijkt hierin dus niet alleen voor de stad, maar ook voor het verdrag op te gaan....

Noten

- 1) Higgins, P. (2012, 2 mei). Polly Higgins: Ecocide, The 5th Crime Against Peace. Videobestand, te vinden via: <http://tedxtalks.ted.com/video/TEDxExeter-Polly-Higgins-Ecocide>.
- 2) Zie: Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof, Rome, 17 juli 1998.
- 3) Zie: H.F.M. Crombag, *Mens Rea*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1981, p. 19.
- 4) Zie: Amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the Crime of Ecocide. Te vinden via: <http://eradicatingecocide.com/the-law/model-law/>.
- 5) D. Carrington, 'Test trial convicts fossil fuel bosses of ecocide', *The Guardian*, 5 oktober 2011.
- 6) Zie: Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 december 1948.
- 7) David Zierler, *The Invention of Ecocide: Agent Orange, Vietnam, and the Scientists Who Changed the Way We Think About the Environment* (Athens, GA: University of Georgia Press, 2011), 18-21.
- 8) M.R. Mason, *Doomsday Scenarios*, Lulu.com 2015, p. 24-29.
- 9) L. McKenzie, 'Can Lawyers Save the Planet?', *The World Post*, 24 augustus 2012.
- 10) M.R. Mason, *Doomsday Scenarios*, Lulu.com 2015, p. 24-29.
- 11) R. Black, 'Ecocide: a legal green high?', *BBC News*, 15 juni 2012.

Meer informatie over het initiatief van Higgins is te vinden op de website www.eradicatingecocide.com.

NIEUW IN UTRECHT STADSRESTAURANT **KANTIEN**

Gerechten met een Hollandse inslag, Nederlandse bieren en fijne wijnen.
Open van woensdag tot en met zondag vanaf 18u.
Reserveer je tafel via welkominkantien.nl

KANTIEN

INFO@WELKOMINKANTIEN.NL 0303020477 RAVELLAAN 96 UTRECHT